

Identifying the Dimensions and Components of Entrepreneurial Empowerment in Entrepreneurial Competency Models

Azadeh Soleimainejad¹ | Seyed Reza Hejazi^{2✉} | Hasan Zarei Metin³ | Seyed Mohammad Moghimi⁴ | Hamidreza Yazdani⁵

1. Department of Business Administration and Entrepreneurship, Faculty of Management and Accounting, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: asoleimaninejad@gmail.com
2. Corresponding Author, Department of Tech-Entrepreneurship, Faculty of Entrepreneurship, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: rehejazi@ut.ac.ir
3. Department of Public Administration, Faculty of Management and Accounting, Farabi School, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: matin@ut.ac.ir
4. Department of Policy and Public Affairs Administration, Faculty of Management, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: moghimi@ut.ac.ir
5. Department of Leadership and Human Capital, Faculty of Management, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: hryazdani@ut.ac.i@ut.ac.ir

Article Info	ABSTRACT
<p>Article type: Research Article</p> <p>Article history: Received: 08. 10. 2024 Revised: 14. 01. 2025 Accepted: 15. 01. 2025</p> <p>Keywords: Entrepreneurial Competency, Entrepreneurial Capabilities, Qualitative Analysis, Meta-Synthesis.</p>	<p>Introduction: Entrepreneurship is widely recognized as a fundamental driver of economic growth and development. To thrive in complex and dynamic environments, entrepreneurs require a comprehensive set of competencies. While previous studies have explored various cognitive, personal, social, communicative, managerial, and leadership abilities, a systematic and holistic framework for classifying these entrepreneurial competencies remains underdeveloped. This study aims to fill this gap by proposing a comprehensive framework for identifying and categorizing entrepreneurial competencies.</p> <p>Methodology: This research adopts a qualitative approach, utilizing the meta-synthesis method. An initial pool of 180 articles was sourced from reputable academic databases, including Web of Science, ScienceDirect, Scopus, and Google Scholar. Following a rigorous screening process, 67 relevant articles published between 2018 and 2024 were selected for analysis based on their direct relevance to the research topic. Data reliability was confirmed using Cohen's Kappa coefficient, which yielded a value of 0.76, indicating strong inter-coder agreement. Furthermore, the findings were reviewed and validated by a panel of entrepreneurship experts.</p> <p>Findings: The analysis yielded a framework comprising six main dimensions and 21 components: cognitive competencies (problem-solving, decision-making, creative thinking, critical thinking); personal competencies (self-awareness, self-confidence, self-motivation, self-control); social competencies (collaboration, teamwork, facilitation); communicative competencies (networking, effective communication, conflict management); managerial competencies (planning, organizing, controlling, evaluating); and leadership competencies (inspiration, trust-building, strategic thinking, transformational leadership).</p> <p>Conclusion/ Implications: This study presents an innovative and integrated framework for entrepreneurial competencies. In contrast to earlier research that often examined these competencies in a fragmented manner, this model offers a systematic and cohesive classification of all key dimensions. The framework has significant practical applications for designing educational programs, informing policy-making, and guiding competency development, particularly for novice entrepreneurs, educational institutions, and policymakers. By leveraging this model, entrepreneurs can identify and enhance essential skills, organizations can develop targeted training curricula, and policymakers can formulate effective support mechanisms. Ultimately, the adoption of this framework can contribute to improved entrepreneurial performance, greater business sustainability, and increased innovation within entrepreneurial ecosystems.</p>

Cite this article: Soleimainejad, A., Hejazi, S. R., Zarei Metin, H., Moghimi, S. M., & Yazdani, H. (2025). Identifying the Dimensions and Components of Entrepreneurial Empowerment in Entrepreneurial Competency Models. *Journal of Entrepreneurship Research*, 4 (3), 1-20.

DOI: <https://doi.org/10.22034/jer.2025.2041385.1190>

© The Author(s).

Publisher: Ilam University Press.

شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های توانمندی کارآفرینان در مدل‌های شایستگی کارآفرینی

آزاده سلیمانی‌نژاد^۱ | سیدرضا حجازی^۲ | حسن زارعی متین^۳ | سیدمحمد مقیمی^۴ | حمیدرضا یزدانی^۵

۱. گروه مدیریت بازرگانی و کسب‌وکار، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه تهران، ایران. رایانامه: asoleimaninejad@gmail.com
۲. نویسنده مسئول، گروه کارآفرینی فناورانه، دانشکده کارآفرینی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: rehejazi@ut.ac.ir
۳. گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشکده‌گان فارابی، دانشگاه تهران، ایران. رایانامه: matin@ut.ac.ir
۴. گروه خط‌مشی و اداره امور عمومی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: moghimi@ut.ac.ir
۵. گروه آموزشی رهبری و سرمایه انسانی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: hryazdani@ut.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

مقدمه: کارآفرینی به‌عنوان یکی از عوامل اساسی رشد و توسعه‌ی اقتصادی کشورها، اهمیت ویژه‌ای دارد. کارآفرینان برای موفقیت در این حوزه، نیازمند مجموعه‌ای از توانمندی‌ها و مهارت‌هایی هستند که آنان را در محیط‌های پیچیده و پویا توانمند سازد. این توانمندی‌ها طیف گسترده‌ای از شایستگی‌ها از جمله توانمندی‌های شناختی، فردی، اجتماعی، ارتباطی، مدیریتی و رهبری را در بر می‌گیرد. اگرچه مطالعات پیشین به‌صورت پراکنده به برخی از این توانمندی‌ها پرداخته‌اند، اما تاکنون چارچوب جامعی که همه‌ی این شایستگی‌ها را به‌طور منسجم شناسایی و طبقه‌بندی کند، ارائه نشده است. در این راستا پژوهش حاضر، با هدف ارائه‌ی یک چارچوب جامع برای شناسایی و طبقه‌بندی توانمندی‌های کارآفرینان در قالب شایستگی‌های کارآفرینی انجام شده است.

روش‌شناسی: این پژوهش با استفاده از رویکرد کیفی و روش فراترکیب انجام شده است. برای جمع‌آوری داده‌ها، ۱۸۰ مقاله اولیه از پایگاه‌های معتبر علمی شامل وب آو ساینس، ساینس دایرکت، اسکوپوس و گوگل اسکالر استخراج شد. پس از غربالگری، ۶۷ مقاله مرتبط که به بررسی توانمندی‌ها و شایستگی‌های کارآفرینی پرداخته بودند، انتخاب گردید. معیارهای ورود، شامل انتشار مقالات در بازه‌ی زمانی ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۴ و ارتباط مستقیم آن‌ها با موضوع پژوهش بود. برای ارزیابی پایایی داده‌ها، ضریب کاپای کوهن محاسبه شد که مقدار ۰/۷۶ به‌دست آمد و نشان دهنده‌ی توافق قوی بین ارزیابان بود. همچنین، نتایج نهایی از طریق بازنگری و تأیید خبرگان حوزه‌ی کارآفرینی مورد ارزیابی و اعتبارسنجی قرار گرفت.

یافته‌ها: تحلیل‌ها نشان داد که توانمندی‌های کارآفرینی در شش بعد اصلی و ۲۱ مؤلفه قابل‌طبقه‌بندی هستند. این ابعاد عبارتند از: توانمندی‌های شناختی شامل حل مسئله، تصمیم‌گیری، تفکر خلاق و تفکر انتقادی؛ توانمندی‌های فردی شامل خودآگاهی، خودباوری، خودکنترلی؛ توانمندی‌های اجتماعی شامل همکاری، کار تیمی و تسهیل‌گری؛ توانمندی‌های ارتباطی شامل شبکه‌سازی، ارتباط مؤثر و مدیریت تعارض؛ توانمندی‌های مدیریتی شامل برنامه‌ریزی، سازماندهی، کنترل و ارزیابی؛ و توانمندی‌های رهبری شامل الهام‌بخشی، اعتمادسازی، تفکر استراتژیک و تحول‌آفرینی.

نتیجه‌گیری: پژوهش حاضر با ارائه یک چارچوب جامع و یکپارچه از شایستگی‌های کارآفرینی، گامی نوآورانه در تبیین مهارت‌ها و توانمندی‌های لازم برای موفقیت کارآفرینان در محیط‌های متغیر و چالش‌برانگیز برداشته است. برخلاف پژوهش‌های پیشین که به‌صورت پراکنده به برخی از توانمندی‌های کارآفرینان پرداخته‌اند، این چارچوب تمامی ابعاد کلیدی را به‌طور منسجم شناسایی و طبقه‌بندی کرده و به‌عنوان مدلی جامع مطرح می‌شود. این چارچوب می‌تواند به‌صورت عملی در برنامه‌های آموزشی، سیاست‌گذاری و نیز در جهت تقویت شایستگی‌های کلیدی، به‌ویژه برای کارآفرینان نوپا، سازمان‌های آموزشی و سیاست‌گذاران مفید باشد. کارآفرینان می‌توانند از این مدل برای شناخت و تقویت مهارت‌های ضروری خود بهره ببرند؛ سازمان‌های آموزشی می‌توانند برنامه‌های خود را بر اساس آن طراحی کنند و سیاست‌گذاران نیز می‌توانند آن را در تدوین برنامه‌های حمایتی و ایجاد بسترهای لازم برای تقویت کارآفرینی به‌کار گیرند. تقویت این شایستگی‌ها و به‌کارگیری چارچوب پیشنهادی می‌تواند به بهبود عملکرد، پایداری کسب‌وکارها و ارتقای نوآوری در محیط‌های کارآفرینانه بی‌انجامد.

نوع مقاله:

مقاله علمی - پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۰۷/۱۷

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۳/۱۰/۲۵

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۱۰/۲۶

کلیدواژه‌ها:

شایستگی کارآفرینی، توانمندی‌های کارآفرین، تحلیل محتوای کیفی، فراترکیب.

سلیمانی‌نژاد، آزاده، حجازی، سیدرضا، زارعی متین، حسن، مقیمی، سید محمد، و یزدانی، حمیدرضا. (۱۴۰۴). شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های توانمندی کارآفرینان در مدل‌های شایستگی کارآفرینی. *مجله پژوهش‌های کارآفرینی*، ۴ (۳)، ۲۰-۱.

DOI: <https://doi.org/10.22034/jer.2025.2041385.1190>

ناشر: انتشارات دانشگاه ایلام

© نویسندگان.

مقدمه

توانمندی‌های کارآفرینی، به‌عنوان بخش مهمی از شایستگی‌های کارآفرینی، نقش اساسی در موفقیت کارآفرینان ایفا می‌کنند. شایستگی‌های کارآفرینی به مجموعه‌ای از توانمندی‌های شناختی، اجتماعی، مدیریتی و فنی اشاره دارند که کارآفرینان را قادر می‌سازند تا در محیط‌های پیچیده و نامطمئن به‌طور مؤثر عمل کنند. در این راستا، توانمندی‌ها به‌عنوان ابزارهایی کاربردی برای کارآفرینان در ایجاد و مدیریت کسب‌وکارهای نوپا و هدایت آن‌ها به‌سوی موفقیت شناخته می‌شوند (Satar et al., 2024; Bauman & Lucy, 2021). توانمندی‌های کارآفرینان به‌عنوان یکی از عوامل اصلی موفقیت در محیط‌های پویا و رقابتی امروز محسوب می‌شوند، جایی که مهارت‌های فردی و تخصصی آنان نقشی حیاتی در تعیین مسیر موفقیت کسب‌وکار ایفا می‌کنند. این توانمندی‌ها شامل مجموعه‌ای از مهارت‌های شناختی، فردی، اجتماعی، ارتباطی، رهبری و مدیریتی است که کارآفرینان را قادر می‌سازد تا چالش‌ها را شناسایی کرده و از فرصت‌های موجود بهره‌برداری کنند (Ghorbani Piralidehi, 2023; Ibidunni et al., 2022)؛ بنابراین، توانمندی‌های کارآفرینی نه‌تنها به توانایی‌های فردی مانند ریسک‌پذیری و خلاقیت محدود نمی‌شود، بلکه نیازمند رویکردی جامع است که تمامی جنبه‌های توانمندی را دربر گیرد.

توانمندی‌های شناختی شامل توانایی تحلیل مسائل، تصمیم‌گیری در شرایط نامطمئن و شناسایی فرصت‌هاست که به کارآفرینان امکان می‌دهد تا چالش‌های موجود را به فرصت‌هایی جدید تبدیل کنند. ون گلدرن (Van Gelderen, 2020) تأکید می‌کند که این بعد از شایستگی‌های کارآفرینی، به‌ویژه در شرایطی که کارآفرینان نیاز به استقلال در تصمیم‌گیری دارند، اهمیت ویژه‌ای دارد. علاوه بر توانمندی‌های شناختی، توانمندی‌های اجتماعی نیز از اهمیت زیادی برخوردارند. کارآفرینان باید بتوانند شبکه‌های ارتباطی قوی ایجاد کنند و با ذی‌نفعان مختلف تعامل مؤثر داشته باشند. لو و همکاران (Lv et al., 2021) بیان می‌کنند که این توانمندی‌ها، به‌ویژه در دوران کنونی که کارآفرینی به شبکه‌سازی و همکاری بین‌المللی نیازمند است، بسیار حیاتی هستند. توانمندی‌های مدیریتی و رهبری نیز از دیگر ابعاد مهم شایستگی‌های کارآفرینی به‌شمار می‌روند. این توانمندی‌ها شامل برنامه‌ریزی استراتژیک، سازماندهی منابع و مدیریت زمان است که به کارآفرینان کمک می‌کند تا منابع خود را به شکل بهینه مدیریت کرده و به اهداف خود دست یابند (Satar et al., 2024). اگرچه پژوهش‌های اخیر به بررسی انواع شایستگی‌هایی پرداخته‌اند که می‌توانند بر موفقیت کارآفرینان تأثیرگذار باشند، نیاز به چارچوب‌های جامع‌تر برای ارزیابی و تحلیل این شایستگی‌ها همچنان محسوس است. به‌عنوان مثال، مدل ری و همکاران (Rae et al., 2012) بیشتر بر توانمندی‌های مدیریتی و استراتژیک تمرکز دارد و شایستگی‌های شناختی و فردی را به‌طور کامل پوشش نمی‌دهد. از سوی دیگر، مدل شایستگی موریس و همکاران (Morris et al., 2013) شایستگی‌های فکری، شخصی و بین‌فردی را برجسته می‌کند، اما ابعاد مدیریتی و رهبری در آن به‌طور کامل در نظر گرفته نشده است. لانس و همکاران (Lans et al., 2014) نیز مدلی ارائه کرده‌اند که بر مهارت‌های فنی، مدیریتی و کارآفرینانه تأکید می‌کند، ولی سایر جنبه‌ها را پوشش نمی‌دهد.

همان‌طور که ون گلدرن (Van Gelderen, 2020) مطرح کرده است، بسیاری از مطالعات تنها به برخی از جنبه‌های شایستگی‌های کارآفرینی توجه دارند. در همین راستا، پژوهش حاضر با هدف پر کردن این شکاف نظری، به تدوین و ارائه یک چارچوب جامع و نظام‌مند از شایستگی‌های کارآفرینی مبتنی بر توانمندی‌های کارآفرینان می‌پردازد. این چارچوب با رویکرد تحلیل محتوای کیفی و با استفاده از منابع علمی موجود در پایگاه‌های وب آو ساینس^۱، ساینس دایرکت^۲، اسکوپوس^۳ و گوگل اسکالر^۴ در بازه‌ی زمانی ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۴ استخراج شده است. چارچوب ارائه‌شده در این تحقیق شامل توانمندی‌های شناختی، فردی، اجتماعی، ارتباطی، مدیریتی و رهبری است و ابعاد توانمندی مورد نیاز کارآفرینان برای موفقیت را به‌صورتی وسیع‌تر

1 Web of Science

2 ScienceDirect

3 Scopus

4 Google Scholar

پوشش می‌دهد. این چارچوب می‌تواند به‌عنوان مبنایی برای توسعه‌ی ابزارهای ارزیابی توانمندی‌های کارآفرینی مورد استفاده قرار گیرد. با ایجاد معیارها و شاخص‌های دقیق برای هر یک از توانمندی‌ها، می‌توان به ارزیابی دقیق‌تر و کارآمدتر کارآفرینان پرداخت و از این طریق به بهبود فرآیندهای آموزشی و توسعه‌ای کمک کرد. این پژوهش همچنین با ارائه‌ی پیشنهادهای کاربردی نشان می‌دهد که چگونه می‌توان از یافته‌های آن برای بهبود برنامه‌های آموزشی و توسعه‌ای کارآفرینی بهره‌برداری نمود و مسیر تحقیقات آینده در این حوزه را روشن‌تر ساخت.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

کارآفرینی به‌عنوان یکی از عوامل کلیدی توسعه‌ی اقتصادی و نوآوری در جوامع مدرن شناخته می‌شود. کارآفرینان با شناسایی فرصت‌ها، ایجاد کسب‌وکارهای جدید و پذیرش ریسک‌های مرتبط، نقش مهمی در رشد اقتصادی و اجتماعی ایفا می‌کنند. بر اساس دیدگاه موریس و همکاران (Morris et al., 2013)، کارآفرینان به‌واسطه‌ی نوآوری و ایجاد ارزش جدید در بازار، فرآیندهای تولید را متحول ساخته و به ارتقای اقتصادی و نوآوری در جامعه کمک می‌کنند. برای دستیابی به کسب‌وکارهای موفق و پایدار، کارآفرینان نیازمند طیف متنوعی از توانمندی‌ها هستند. توانمندی‌های کارآفرینی به مجموعه‌ای از مهارت‌ها، دانش و نگرش‌ها اطلاق می‌شود که فرد را قادر می‌سازد تا به‌طور مؤثر در فرآیندهای کارآفرینی مشارکت کرده و در این زمینه به موفقیت دست یابد. این توانمندی‌ها شامل مواردی همچون توانمندی‌های شناختی (مانند حل مسئله و تصمیم‌گیری)، توانمندی‌های اجتماعی (مانند شبکه‌سازی و ارتباطات) و مهارت‌های مدیریتی (مانند برنامه‌ریزی و سازماندهی) است که به کارآفرین کمک می‌کنند فرصت‌ها را شناسایی کرده و به‌طور مؤثری از آن‌ها بهره‌برداری کند (Satar et al., 2024).

توانمندی یکی از ابعاد کلیدی شایستگی کارآفرینان محسوب می‌شود. شایستگی‌های کارآفرینی به مجموعه‌ای از مهارت‌ها، دانش، نگرش‌ها و ویژگی‌های فردی اشاره دارد که به کارآفرینان کمک می‌کند تا فرصت‌های کسب‌وکار را شناسایی کرده، از آن‌ها بهره‌برداری نمایند و کسب‌وکارهای موفق‌تری ایجاد و مدیریت کنند. این شایستگی‌ها به کارآفرینان امکان می‌دهند تا در محیط‌های پیچیده و متغیر، تصمیم‌گیری‌های مؤثری انجام دهند، نوآوری کنند و با چالش‌های مختلف به‌طور کارآمدی مواجه شوند (Bass & Riggio, 2006; Baumeister & Vohs, 2007). در این راستا، مدل‌های مختلفی برای شناسایی و تحلیل شایستگی‌های کارآفرینی ارائه شده‌اند که هر یک از منظر متفاوتی به این موضوع پرداخته‌اند. این مدل‌ها به کارآفرینان و محققان کمک می‌کنند تا توانمندی‌های ضروری برای موفقیت در کارآفرینی را بهتر درک کرده و بهبود بخشند. از جمله این مدل‌ها، می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

۱. مدل من و همکاران (Man et al., 2002): یکی از مدل‌های تأثیرگذار، مدل من و همکاران (Man et al., 2002) است که شایستگی‌های کارآفرینی را در سه دسته‌ی اصلی معرفی می‌کند: شایستگی‌های مدیریتی، فنی و فردی. شایستگی‌های مدیریتی شامل توانایی‌هایی مانند برنامه‌ریزی، سازماندهی و کنترل است. شایستگی‌های فنی به دانش و مهارت‌های خاص صنعت اشاره دارد که برای مواجهه با چالش‌های تخصصی کسب‌وکار ضروری هستند. شایستگی‌های فردی نیز شامل ویژگی‌هایی مانند خودآگاهی و انگیزش است که نقش کلیدی در موفقیت کارآفرینان ایفا می‌کنند. این مدل بر ترکیب این شایستگی‌ها برای دستیابی به موفقیت پایدار تأکید دارد.

۲. مدل میچل‌مور و رولی (Mitchelmore & Rowley, 2010): این مدل شایستگی‌ها را در چهار دسته‌ی اصلی طبقه‌بندی می‌کند: فردی، مدیریتی، فنی و اجتماعی. در این مدل، شایستگی‌های فردی شامل ویژگی‌هایی مانند اعتمادبه‌نفس، خودانگیزی و توانایی تصمیم‌گیری است. شایستگی‌های مدیریتی شامل برنامه‌ریزی، سازماندهی و کنترل؛ شایستگی‌های فنی شامل دانش و مهارت‌های خاص صنعت و شایستگی‌های اجتماعی به توانایی برقراری و مدیریت روابط با دیگران اشاره دارد.

۳. مدل احمد و همکاران (Ahmad et al., 2010): احمد و همکاران شایستگی‌ها را در شش دسته معرفی می‌کند: فنی، مدیریتی، روابط بین‌فردی، خلاقیت و نوآوری، یادگیری و استراتژیک. این مدل نشان می‌دهد که کارآفرینان برای موفقیت در محیط‌های پیچیده و پویا باید از توانمندی‌های متنوعی برخوردار باشند.
۴. مدل ری و همکاران (Rae et al., 2012): این محققان نیز مدلی با تأکید بر توانمندی‌های مدیریتی و استراتژیک ارائه کرده‌اند. این مدل شامل شایستگی‌های مدیریتی (مانند برنامه‌ریزی، سازماندهی و کنترل) و شایستگی‌های استراتژیک (مانند تحلیل، ارزیابی و تصمیم‌گیری استراتژیک) است و بر ضرورت توانمندی کارآفرینان در هر دو بُعد تأکید می‌کند.
۵. مدل چل (Chell, 2013): این مدل شایستگی‌های کارآفرینی را در سه دسته‌ی شخصی، بین‌فردی و فرایندی طبقه‌بندی می‌کند. شایستگی‌های شخصی شامل ویژگی‌هایی مانند خودآگاهی، خودباوری و خودانگیزی است. شایستگی‌های بین‌فردی شامل مهارت‌هایی مانند هم‌احساسی، همکاری و شبکه‌سازی است که به کارآفرینان کمک می‌کند تا روابط مؤثری با دیگران برقرار کنند و از همکاری‌های سازنده بهره‌برداری کنند. شایستگی‌های فرایندی نیز به توانایی‌هایی مانند مدیریت پروژه‌ها و فرآیندهای کاری اشاره دارد که به کارآفرینان کمک می‌کند تا کسب‌وکار خود را به‌طور مؤثری مدیریت کنند.
۶. مدل موریس و همکاران (Morris et al., 2013): موریس و همکاران در مدل خود بر شایستگی‌های فکری، شخصی و بین‌فردی تأکید دارند. شایستگی‌های فکری شامل تفکر انتقادی و خلاقیت؛ شایستگی‌های شخصی شامل خودمدیریتی و انگیزش درونی و شایستگی‌های بین‌فردی شامل شبکه‌سازی و ارتباط مؤثر هستند. این مدل کارآفرینان را برای عمل موفق در محیط‌های پیچیده و پویا توانمند می‌سازد.
۷. مدل لانس و همکاران (Lans et al., 2014): این محققان مدلی ارائه داده‌اند که بر ترکیب مهارت‌های فنی، مدیریتی و کارآفرینانه تأکید دارد. مهارت‌های فنی شامل دانش و توانایی‌های خاص صنعت؛ مهارت‌های مدیریتی شامل برنامه‌ریزی، سازماندهی، هدایت و کنترل؛ و مهارت‌های کارآفرینانه شامل شناسایی فرصت‌ها، نوآوری و تحمل ریسک است. این مدل تأکید می‌کند که کارآفرینان باید ترکیبی از این مهارت‌ها را برای موفقیت در محیط‌های پویا و پیچیده داشته باشند.
۸. مدل باجیکالوپو و همکاران (Bacigalupo et al., 2016): این مدل یک چارچوب جامع شامل ۱۵ شایستگی در سه حوزه‌ی اصلی ارائه می‌دهد: ایده‌ها و فرصت‌ها، منابع و عمل. این مدل بر توانایی شناسایی و بهره‌برداری از فرصت‌ها، مدیریت منابع و اجرای مؤثر فعالیت‌های کارآفرینی تأکید دارد و شامل شایستگی‌هایی مانند خلاقیت، تفکر انتقادی، مدیریت مالی و رهبری است.
۹. مدل شی و همکاران (Shi et al., 2020): شی و همکاران به بررسی نقش شایستگی‌های شناختی در افزایش نیت کارآفرینانه پرداخته‌اند. مدل آن‌ها نشان می‌دهد که شایستگی‌های شناختی مانند تفکر انتقادی و خلاقیت، تأثیر مستقیمی بر تمایل به راه‌اندازی کسب‌وکار دارند و اهمیت آموزش این شایستگی‌ها را در برنامه‌های کارآفرینی برجسته می‌سازند.
۱۰. مدل میتروپولوس و همکاران (Mitropoulos et al., 2023): میتروپولوس و همکاران نیز به تحلیل عوامل مؤثر بر عملکرد کسب‌وکارهای خانوادگی پرداخته و شایستگی‌های مدیریتی (مانند برنامه‌ریزی و ارزیابی عملکرد) و شایستگی‌های نوآوری و مدیریت تغییر را به‌عنوان عوامل کلیدی موفقیت معرفی کرده است. پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد که این شایستگی‌ها به‌ویژه در مدیریت پویای شرکت‌های کوچک و متوسط، از اهمیت بالایی برخوردار است.
۱۱. مدل الحارثی و همکاران (Alharthi et al., 2024): این محققان چارچوبی برای شایستگی‌های دیجیتال در کارآفرینی ارائه داده‌اند که بر نوآوری دیجیتال و یادگیری ترکیبی تأکید ویژه دارد. آن‌ها نشان داده‌اند که شایستگی‌های دیجیتال (مانند توانایی استفاده از ابزارهای دیجیتال، شبکه‌سازی آنلاین و مدیریت دانش دیجیتال) در محیط‌های کنونی، از عوامل کلیدی موفقیت برای ایجاد کسب‌وکارهای پایدار هستند. در جدول (۱)، منتخبی از پژوهش‌های انجام شده در سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴ در زمینه توانمندی‌های کارآفرینان به همراه نتایج کلیدی ارائه شده است:

جدول ۱. منتخبی از پیشینه تجربی پژوهش

پژوهشگر	توانمندی‌های کارآفرینان	نتایج کلیدی
شی و همکاران (Shi et al., 2020)	خلاقیت و نیت کارآفرینانه	تفکر خلاق یکی از عوامل اصلی تقویت نیت کارآفرینی است و می‌تواند توانمندی‌های فردی کارآفرینان را تقویت کند
لی (Le, 2020)	تفکر استراتژیک و رهبری تحول‌آفرین	رهبری تحول‌آفرین باعث نوآوری‌های تدریجی و رادیکال در تیم‌های کارآفرین می‌شود
شرودر و همکاران (Schroder et al., 2021)	توانمندی‌های مدیریتی (برنامه‌ریزی و ارزیابی)	برنامه‌ریزی و ارزیابی عملکرد، نقش کلیدی در مدیریت منابع و بهره‌وری کارآفرینان دارد
میتروپولوس و همکاران (Mitropoulos et al., 2023)	شایستگی‌های مدیریتی و عملکرد کسب‌وکارها	شایستگی‌های مدیریتی تأثیر مستقیمی بر عملکرد باکیفیت شرکت‌های خانوادگی دارد
طاهر و همکاران (Tahar et al., 2023)	توانمندی‌های دیجیتال، نوآوری، یادگیری دیجیتال	یادگیری دیجیتال تأثیری مستقیم بر توسعه شایستگی‌های کارآفرینی دارد، اما یادگیری ترکیبی تأثیر کمتری دارد
الکلیبی و همکاران (AlKoliby et al., 2024)	توانمندی‌های خلاقیت و نوآوری	ارتباط مثبت و معناداری بین توانمندی‌های کارآفرینی و نوآوری در کسب‌وکارها وجود دارد

مرور مبانی نظری و پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که اگرچه مدل‌های متنوعی برای تحلیل شایستگی‌های کارآفرینی ارائه شده‌اند، هر یک از دیدگاهی خاص و اغلب محدود به این موضوع پرداخته‌اند. برای مثال، مدل باجیکالوپو و همکاران (Bacigalupo et al., 2016) با نگاهی جامع، شایستگی‌ها را در سه بُعد «ایده‌ها و فرصت‌ها»، «منابع» و «عمل» تحلیل می‌کند و شایستگی‌هایی مانند خلاقیت، مدیریت مالی و رهبری را پوشش می‌دهد. با وجود ارزش این مدل به دلیل رویکرد چندبعدی، ممکن است به تفاوت‌های فرهنگی و منطقه‌ای مؤثر بر کارآفرینی توجه کافی نکرده باشد. مدل‌های دیگری مانند مدل برد (Bird, 2019) و میچل‌مور و رولی (Mitchelmore & Rowley, 2010) نیز عمدتاً بر شایستگی‌های مدیریتی و فنی متمرکز بوده و با تأکید بر مهارت‌های فردی و اجتماعی، به شناسایی توانمندی‌های مورد نیاز در سطوح مختلف کمک می‌کنند. با این حال، این مدل‌ها نیز اغلب به شایستگی‌های کلیدی مرتبط با نوآوری و خلاقیت (که برای موفقیت در محیط‌های پویا و متغیر ضروری است) کمتر پرداخته‌اند. به‌طور کلی، مدل‌های موجود اگرچه در شناسایی و دسته‌بندی شایستگی‌های کارآفرینی نقاط قوت قابل توجهی دارند، اما همچنان از شکاف‌هایی رنج می‌برند. مهم‌ترین این شکاف‌ها می‌تواند کم‌توجهی به مؤلفه‌های نوآوری، دیجیتالی شدن فرآیندهای کارآفرینی و نیز عدم تطبیق کافی با بافت‌های فرهنگی و بین‌المللی باشد که محدودیت‌هایی را در کاربرد جهان‌شمول آن‌ها ایجاد کرده است. به‌منظور پر کردن این شکاف‌های نظری و ارائه چارچوبی جامع‌تر، این پژوهش با رویکرد تحلیل محتوای کیفی انجام شده است. هدف اصلی، توسعه چارچوبی است که بر پایه توانمندی‌های چندبعدی کارآفرینان طراحی شده و به جنبه‌های نوآوری، مدیریت منابع و به‌کارگیری فناوری‌های نوین توجه ویژه دارد. این چارچوب طوری تنظیم شده که بتواند به نیازهای کارآفرینان در محیط‌های پویا، پیچیده و متنوع پاسخ دهد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از رویکرد کیفی با بهره‌گیری از روش کتابخانه‌ای و با رویکرد فراترکیب برای شناسایی و دسته‌بندی شایستگی‌های کارآفرینی مبتنی بر توانمندی کارآفرین استفاده کرده است. این روش به‌منظور ایجاد یک مرور جامع، دقیق و سیستماتیک از ادبیات موجود در حوزه شایستگی کارآفرینی و توانمندی به کار گرفته شد. برای انجام این پژوهش، از روش هفت مرحله‌ای سندلوسکی و باروسو (Sandelowski & Barroso, 2006) استفاده شده است که شامل مراحل نظیر (۱) تنظیم سؤالات پژوهش، (۲) بررسی نظام‌مند ادبیات، (۳) جستجو و انتخاب منابع مرتبط، (۴) استخراج اطلاعات منابع، (۵) تجزیه، تحلیل و ترکیب داده‌های کیفی، (۶) کنترل کیفیت و (۷) ارائه یافته‌ها می‌باشد. در این فرایند، مقالات علمی منتشر شده در سال‌های اخیر به‌دقت بررسی و تحلیل شدند تا داده‌ها به‌صورت منسجم و هدفمند استخراج گردند. معیارهای استاندارد برای گزینش و ارزیابی

کیفیت مقالات به کار رفت تا از هم‌خوانی منابع انتخابی با اهداف پژوهش و کمک آن‌ها به شکل‌دهی چارچوب نظری مورد نظر اطمینان حاصل شود. هدف اصلی این روش، دستیابی به درکی عمیق از شایستگی‌های کلیدی کارآفرینان بر مبنای توانمندی‌های آنان بوده است.

مرحله ۱: تنظیم پرسش‌های پژوهش

طراحی پرسش‌های پژوهش، گامی اساسی در پژوهش‌های کیفی محسوب می‌شود. در این مرحله و با توجه به اهداف پژوهش و بررسی جامع ادبیات و نظریه‌های مرتبط، پرسش اصلی پژوهش به این صورت شکل گرفت: شایستگی‌های توانمندی کارآفرینان از چه مفاهیم اصلی و فرعی تشکیل شده‌اند؟

برای تدوین این پرسش، شاخص‌های کلیدی زیر مورد توجه قرار گرفت:

چه چیزی (What): مفاهیم اصلی و فرعی مرتبط با شایستگی‌های توانمندی کارآفرینان کدامند؟

نمونه مطالعه (Who): چه نمونه‌هایی برای دستیابی به این شایستگی‌ها انتخاب شده‌اند؟

محدودیت زمانی (When): این شایستگی‌ها در چه بازه زمانی مورد بررسی و جستجو قرار گرفته‌اند؟

چگونگی (How): چه روشی برای جمع‌آوری و تحلیل این داده‌ها به کار رفته است؟

در این مرحله، پرسش‌های پژوهش به گونه‌ای طراحی شدند که مستقیماً به اهداف پژوهش پاسخ دهند و امکان تحلیل جامع داده‌ها را فراهم کنند. این شاخص‌ها مبنای ساختاردهی مطالعه و انتخاب روش‌های پژوهشی قرار گرفتند.

مرحله ۲: بررسی نظام‌مند ادبیات

در این مرحله، ادبیات موجود در حوزه شایستگی‌های کارآفرینی و توانمندی‌های کارآفرینانه به صورت نظام‌مند مورد بررسی قرار گرفت و هدف آن، ایجاد چارچوب نظری مناسب برای شناسایی مفاهیم کلیدی مرتبط با شایستگی‌های کارآفرینان بر اساس توانمندی بود. این فرایند شامل مراحل جستجو، انتخاب و تحلیل سیستماتیک مطالعات موجود در این حوزه می‌شد. در این بخش، ابتدا مطالعات مربوط به شایستگی‌های کارآفرینی و توانمندی‌های کارآفرینان، شناسایی شدند. سپس با به‌کارگیری تحلیل محتوای کیفی، داده‌های استخراج شده از این مطالعات مورد تحلیل و ترکیب قرار گرفت. مرور نظام‌مند ادبیات، امکان بررسی جامع و دقیق مقالات مرتبط را فراهم کرد و به شناسایی مفاهیم اصلی و فرعی شایستگی‌های توانمندی کارآفرینان کمک نمود.

مرحله ۳: جستجو و انتخاب منابع مرتبط

به منظور شناسایی منابع معتبر و مرتبط، جستجوی نظام‌مند در پایگاه‌های علمی معتبر شامل وب آو ساینس، ساینس دایرکت، اسکوپوس و گوگل اسکالر انجام شد. جستجو با استفاده از کلیدواژه‌هایی مانند «شایستگی‌های کارآفرینی»، «توانمندی‌های کارآفرینی»، «مهارت‌های کارآفرینانه» و «فرا ترکیب» صورت گرفت.

معیارهای انتخاب منابع به شرح زیر بود:

حوزه پژوهش: مطالعات باید در قلمرو کارآفرینی، شایستگی‌های کارآفرینان و توانمندی‌های کارآفرینانه قرار گیرند.

موضوع پژوهش: تمرکز بر مطالعاتی که به ارتباط بین کارآفرینی و توانمندی‌های کارآفرینان پرداخته‌اند.

سطح تحلیل: مطالعات در سطح فردی مدنظر قرار گرفتند.

نوع انتشار: تنها مقالات مجلات، کتاب‌ها، گزارش‌های معتبر، رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها انتخاب شدند.

بازه زمانی: مطالعات منتشرشده از سال ۲۰۲۰ تا نیمه اول ۲۰۲۴ مورد بررسی قرار گرفتند.

زبان: تنها مطالعات به زبان انگلیسی انتخاب شدند.

پس از جستجو، غربالگری و ارزیابی کیفیت مقالات بر اساس معیارهایی چون اعتبار مجله، تعداد استنادات و هم‌خوانی با اهداف پژوهش انجام شد. از میان ۱۸۰ مقاله اولیه، در نهایت ۳۵ مقاله که از نظر علمی و محتوایی با اهداف پژوهش هم‌خوانی داشتند، برای تحلیل نهایی انتخاب گردیدند.

مرحله ۴: استخراج اطلاعات از منابع

پس از انتخاب نهایی مقالات واجد شرایط، فرایند استخراج اطلاعات از آن‌ها آغاز شد. این فرایند با هدف پاسخ به پرسش اصلی پژوهش و با به‌کارگیری تحلیل محتوای کیفی طبقه‌بندی شده^۱ انجام گرفت. در این روش، عبارات مرتبط با توانمندی‌های کارآفرینان به‌عنوان شایستگی، ابتدا به‌صورت کدهای اولیه استخراج شدند و پس از استخراج کدهای اولیه، مفاهیمی که الگوهای موجود در یافته‌ها را بازتاب می‌دادند، از طریق کدگذاری باز شناسایی شدند. در این مرحله، داده‌های اسناد در قالب ۸۹ مفهوم اولیه شناسایی گردید.

مرحله ۵: تجزیه، تحلیل و ترکیب داده‌های کیفی

در این مرحله، مفاهیم شناسایی شده از طریق کدگذاری محوری به مؤلفه‌ها و ابعاد اصلی طبقه‌بندی شدند. برای اطمینان از دقت در فرآیند پایش و تحلیل داده‌ها، رویکردی نظام‌مند و چندمرحله‌ای اتخاذ گردید. در این مرحله، ۸۹ مفهوم شناسایی شده با استفاده از کدگذاری محوری در ۲۱ مؤلفه گروه‌بندی شدند. این ۲۱ مؤلفه در نهایت در ۶ بعد کلی دسته‌بندی گردیدند (جدول ۲).

جدول ۲. ابعاد، مؤلفه‌ها و مفاهیم استخراج شده از منابع با رویکرد فراترکیب

ابعاد	مؤلفه‌ها	مفاهیم	ارجاع به منابع در داخل متن
	حل مسئله	شناسایی مشکلات، ارزیابی راه‌حل‌ها، تحلیل علل ریشه‌ای	Kaya-Capocci et al., 2024
توانمندی‌های	تصمیم‌گیری	ارزیابی پیامدها، انتخاب بهترین راه‌حل، بررسی گزینه‌ها	Feng et al., 2022; Rapp & Olbrich, 2020
شناختی	تفکر خلاق	تولید ایده‌های نو، ترکیب ایده‌ها، به‌کارگیری روش‌های نوآورانه	Shi et al., 2020; Jiatong et al., 2021
	تفکر انتقادی	استدلال منطقی، ارزیابی شواهد، شناسایی تضادها	Hart et al., 2021; Bazkiaei et al., 2020
	خودآگاهی	شناخت نقاط قوت و ضعف، تحلیل رفتارها، ارزیابی نیازها	Shepherd & Patzelt, 2022; Fisher et al., 2020;
توانمندی‌های	خودباوری	اعتمادبه‌نفس، خود اثربخشی، تفکر مثبت	Newman et al., 2021; Pokidko, 2020
فردی	خودانگیزشی	انگیزه درونی، هدف‌گذاری مشخص، پافشاری	Rapp & Olbrich, 2020; Al-Jubari et al., 2019
	خودکنترلی	مدیریت استرس، خودتنظیمی، کنترل هیجانات	Doménech et al., 2024; Tahar et al., 2023
توانمندی‌های	همکاری و کار تیمی	مشارکت مؤثر، حل تعارضات گروهی	Lackéus, 2020; Petzold-Bradley, 2024
اجتماعی	تسهیل‌گری	انعطاف‌پذیری، تشویق به مشارکت، مدیریت تعاملات گروهی	Liguori & Winkler, 2020; Obschonka & Audretsch, 2020; Cao & Shi, 2021
توانمندی‌های	شبکه‌سازی	ایجاد روابط حرفه‌ای، شناسایی فرصت‌های جدید، شبکه‌سازی دیجیتال، شبکه‌سازی متقابل، ارتباطات شخصی سازی شده، رسانه سازی شخصی	Van Gelderen, 2020
ارتباطی	ارتباط مؤثر	ارتباط شفاف، انتقال مؤثر پیام، گوش دادن فعال، همدلی و درک احساسات	Addimando, 2024; Dinnar & Susskind, 2018
	مدیریت تعارضات	شناسایی تعارضات، حل تعارضات، مذاکره مؤثر	Petzold-Bradley, 2024; Dinnar & Susskind, 2018; Glade et al., 2023
توانمندی‌های	برنامه‌ریزی	زمان‌بندی، اولویت‌بندی، تخصیص منابع	Ibidunni et al., 2022; Schröder et al., 2021;
	سازماندهی	مدیریت منابع، هماهنگی وظایف	Ibidunni et al., 2022; Venesaar et al., 2021
مدیریتی	کنترل	مدیریت زمان، بررسی پیشرفت کار، پیگیری پروژه‌ها	Schröder et al., 2021
	ارزیابی	تحلیل کارایی، بازخورد تیم، ارزیابی عملکرد فردی و تیمی	Mitropoulos et al., 2023; Al-Kwafi et al., 2023;
	الهام‌بخشی	ایجاد انگیزه، تقویت اعتمادبه‌نفس، الگو بودن	Bachmann et al., 2021; Bird, 2019
توانمندی‌های	اعتمادسازی	صداقت، ایجاد روابط مبتنی بر اعتماد، تعهد به وعده‌ها	Sajid, 2023; Bauman & Lucy, 2021
رهبری	تفکر استراتژیک	چشم‌انداز بلندمدت، شناسایی فرصت‌ها، تحلیل محیطی	Jiatong et al., 2021
	تحول آفرینی	ایجاد تغییرات ساختاری، تقویت نوآوری، مدیریت تغییرات بزرگ	Heilemann & Faix, 2023; Le et al., 2020

مرحله ۶: کنترل کیفیت

در این پژوهش، به منظور اعتبارسنجی مفاهیم استخراج شده و اطمینان از صحت کدگذاری داده‌ها، از نظرات خبرگان حوزه کارآفرینی استفاده شد. برای سنجش میزان توافق بین خبرگان در فرآیند تحلیل و کدگذاری، شاخص ضریب کاپای کوهن به کار گرفته شد. این ضریب، میزان توافق مشاهده شده (Po) را نسبت به توافق مورد انتظار (Pe) می‌سنجد و مقداری بین صفر تا یک دارد. هرچه مقدار این شاخص به عدد یک نزدیک‌تر باشد، نشان دهنده توافق بیشتر بین تحلیلگران و پایداری بالاتر داده‌هاست؛ در مقابل، نزدیکی آن به صفر حاکی از اختلاف نظر و عدم توافق است.

$$\text{رابطه ۱: فرمول ضریب کاپای کوهن} \quad \kappa \cong \frac{Po - Pe}{10 Pe}$$

فرآیند محاسبه ضریب کاپای کوهن در این پژوهش به شرح زیر بود:

کابتدا ۶۷ مقاله مرتبط به دقت بررسی و مفاهیم کلیدی آن‌ها استخراج شد.

کدو تحلیلگر مستقل، فرآیند کدگذاری داده‌ها را انجام دادند و هر یک به صورت جداگانه کدهای مربوط به مفاهیم را تعیین و مستندسازی کردند.

کپس از اتمام کدگذاری اولیه، نتایج توسط دو نفر از خبرگان مقایسه و ارزیابی شد.

کمحاسبه ضریب کاپای کوهن مقدار ۰/۷۶ را نشان داد که بیانگر سطح بالایی از توافق بین تحلیلگران است. این نتیجه حاکی از آن است که یافته‌های پژوهش با دقت و صحت قابل قبولی به دست آمده‌اند.

کبدین ترتیب، فرآیند کنترل کیفیت به گونه‌ای طراحی شد که اطمینان حاصل شود استخراج و کدگذاری مفاهیم پژوهش با توافق قابل توجهی بین تحلیلگران همراه بوده و نتایج از اتکاپذیری لازم برخوردارند.

مرحله ۷: ارائه یافته‌ها

در این مرحله، نتایج پردازش شده حاصل از مراحل پیشین ارائه می‌شود. شیوه ارائه گزارش باید منطقی، روشن و معتبر باشد. در چنین مطالعاتی، ارائه نتایج معمولاً در قالب جدول یا نمودار صورت می‌گیرد (Yazdani et al., 2021). یافته‌های این پژوهش در شکل (۱) ارائه شده است.

شکل ۱. چارچوب توانمندی‌های کارآفرینان

یافته‌ها

در این بخش، ابعاد و مؤلفه‌های مرتبط با شایستگی کارآفرینی مبتنی بر توانمندی کارآفرینان که در تدوین چارچوب اصلی این پژوهش به کار رفته‌اند، تشریح می‌شوند.

(۱) شایستگی کارآفرینی مبتنی بر توانمندی‌های شناختی

توانمندی‌های شناختی در کارآفرینی به معنای به‌کارگیری ظرفیت‌های ذهنی برای شناسایی و تحلیل موقعیت‌ها، طراحی راهبردهای مؤثر و اجرای تصمیمات بهینه است. این شایستگی‌ها به کارآفرینان امکان می‌دهند در شرایط متغیر و پیچیده کسب‌وکار، تصمیمات مناسب اتخاذ کنند. شایستگی‌های شناختی شامل مؤلفه‌های حل مسئله، تصمیم‌گیری، تفکر خلاق و تفکر انتقادی است که در ادامه به تفصیل شرح داده می‌شوند.

✎ **حل مسئله:** حل مسئله یکی از مهارت‌های کلیدی است که کارآفرینان را در مواجهه با چالش‌های روزمره در دنیای کسب‌وکار توانمند می‌سازد. این مهارت شامل توانایی تجزیه و تحلیل اطلاعات، تشخیص مسائل و ارائه راه‌حل‌های مناسب و عملی است. حل مسئله به‌ویژه در موقعیت‌های مبهم یا پیچیده، نقش حیاتی دارد. کارآفرینان باید بتوانند مسائل را از زوایای گوناگون بررسی کنند و از رویکردهای خلاقانه برای رفع آن‌ها استفاده نمایند. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که توانایی حل مسئله رابطه مستقیمی با موفقیت کسب‌وکارها دارد؛ به‌ویژه در بازارهای پویا و رقابتی؛ بنابراین، تقویت این مهارت به کارآفرینان کمک می‌کند تا در برخورد با چالش‌ها سریع‌تر و دقیق‌تر عمل کنند.

✎ **تصمیم‌گیری:** تصمیم‌گیری مهارتی است که به کارآفرینان امکان می‌دهد در شرایط پرریسک و چالش‌برانگیز، بهترین گزینه را برگزینند. این توانایی مستلزم داشتن دانش کافی برای ارزیابی گزینه‌های مختلف و انتخاب راه‌حل بهینه بر اساس داده‌ها و شرایط محیطی است. تصمیم‌گیری نه‌تنها در تدوین راهبردهای کسب‌وکار مؤثر است، بلکه می‌تواند تأثیر قابل‌توجهی بر رشد و توسعه سازمان داشته باشد. مطالعات حاکی از آن است که کارآفرینان موفق عموماً در تصمیم‌گیری‌های خود از روش‌های مبتنی بر داده بهره می‌گیرند و تصمیماتی سریع و منطقی اتخاذ می‌کنند. همچنین، آنان باید بتوانند پیامدهای احتمالی هر تصمیم را پیش‌بینی کرده و در صورت لزوم، تغییرات لازم را در راهبردهای خود اعمال کنند.

✎ **تفکر خلاق:** تفکر خلاق به کارآفرینان اجازه می‌دهد از چارچوب‌های متعارف فراتر روند و با نگاهی نو و بدیع به مسائل بنگرند. این مهارت به آنان کمک می‌کند راه‌حل‌هایی خلاقانه و غیرمنتظره برای مشکلات بیابند یا محصولات و خدماتی نوآورانه ارائه دهند که بتوانند بازارهای جدیدی را تحت تأثیر قرار دهند. تفکر خلاق علاوه بر کاربرد در حل مسئله، در فرآیند نوآوری و توسعه کسب‌وکار نیز نقشی اساسی ایفا می‌کند. کارآفرینانی که از تفکر خلاق برخوردارند، قادرند سریع‌تر به تغییرات بازار واکنش نشان داده و از فرصت‌های نوظهور بهره‌برداری کنند. در واقع، تفکر خلاق امکان خلق محصولات و خدمات متمایز و کسب مزیت رقابتی از طریق نوآوری را فراهم می‌سازد.

✎ **تفکر انتقادی:** تفکر انتقادی به معنای توانایی ارزیابی دقیق اطلاعات و داده‌ها و اتخاذ تصمیم بر پایه تحلیل منطقی و آینده‌نگر است. کارآفرینان با بهره‌گیری از تفکر انتقادی می‌توانند مسائل را از جنبه‌های مختلف تحلیل کرده و تصمیماتی استراتژیک بگیرند. این مهارت به آنان کمک می‌کند تا با دقت بیشتری مشکلات را بررسی کنند و از اشتباهات احتمالی جلوگیری نمایند. تفکر انتقادی همچنین به کارآفرینان امکان می‌دهد به‌طور مستمر راهبردهای کسب‌وکار خود را بازبینی و اصلاح کنند و در برابر چالش‌های نوین پاسخگو باشند. افزون بر این، این مهارت می‌تواند در ارتقای فرآیند تصمیم‌گیری و تقویت توان تحلیل‌گری کارآفرینان مؤثر واقع شود.

(۲) شایستگی کارآفرینی مبتنی بر توانمندی‌های فردی

توانمندی‌های فردی کارآفرینی شامل مجموعه‌ای از ویژگی‌ها و مهارت‌های شخصیتی است که به کارآفرینان در مواجهه با چالش‌ها و فرصت‌های کسب‌وکار کمک می‌کنند تا به‌طور مؤثر و موفق عمل نمایند. این توانمندی‌ها متشکل از مؤلفه‌های خودآگاهی، خودباوری، خودانگیزی و خودکنترلی هستند که کارآفرینان را در مدیریت خود و کسب‌وکارشان یاری می‌رسانند.

خودآگاهی: خودآگاهی به معنای شناخت دقیق احساسات، افکار، نقاط قوت و ضعف فردی است. این توانمندی به کارآفرینان کمک می‌کند تا با درک عمیق‌تری از خود، تصمیم‌گیری بهینه‌تری داشته باشند و از قابلیت‌های خود حداکثر بهره را ببرند. خودآگاهی همچنین امکان مدیریت مؤثر استرس و رویارویی متعادل‌تر با چالش‌ها را فراهم می‌کند. پژوهش‌ها نشان می‌دهند کارآفرینانی که از سطح بالایی از خودآگاهی برخوردارند، بهتر می‌توانند با شرایط غیرمنتظره مقابله کنند و از تجربیات گذشته درس بگیرند.

خودباوری: خودباوری (یا اعتمادبه‌نفس) یکی از مؤلفه‌های کلیدی توانمندی فردی است که به کارآفرینان اجازه می‌دهد با اطمینان تصمیم‌گیری کرده و اقدامات لازم برای پیشبرد کسب‌وکار را انجام دهند. خودباوری، کارآفرینان را ترغیب می‌کند تا بدون ترس از شکست، ریسک‌های منطقی پذیرفته و به‌سوی اهداف خود گام بردارند. این توانمندی به‌ویژه در مواجهه با چالش‌ها و ناکامی‌ها اهمیت دارد، زیرا کارآفرینان خودباور، شکست را فرصتی برای یادگیری می‌دانند. خودباوری با افزایش انگیزه و انرژی مثبت همراه است و می‌تواند فضای کاری را نیز تحت تأثیر قرار دهد.

خودانگیزی: خودانگیزی به توانایی ایجاد انگیزه درونی و پیشبرد امور بدون اتکا به عوامل بیرونی اشاره دارد. کارآفرینان دارای این مهارت، عموماً به دنبال پیشرفت مستمر در کسب‌وکار خود بوده و برای دستیابی به اهداف از نیروی درونی خود بهره می‌گیرند. خودانگیزی به آنان کمک می‌کند تا در شرایط دشوار نیز تداوم مسیر دهند و به رشد و توسعه کسب‌وکارشان ادامه دهند. این قابلیت همچنین به کارآفرینان امکان می‌دهد بر موانع غلبه کرده و در موقعیت‌های پرچالش، انگیزه و تمرکز خود را حفظ کنند.

خودکنترلی: خودکنترلی به معنای توانایی مدیریت احساسات و رفتارها در شرایط دشوار است. این مهارت به کارآفرینان کمک می‌کند تا در موقعیت‌های پرتنش یا استرس‌زا، آرامش خود را حفظ کرده و تصمیمات منطقی‌تری اتخاذ نمایند. خودکنترلی همچنین امکان مدیریت مؤثر زمان و منابع و اجتناب از عوامل حواس‌پرتی را فراهم می‌کند. کارآفرینانی که از خودکنترلی بالایی برخوردارند، معمولاً بهتر می‌توانند در برابر فشارهای بیرونی مقاومت کرده و با تمرکز بیشتری به اهداف خود دست یابند.

(۳) شایستگی کارآفرینی مبتنی بر توانمندی‌های اجتماعی

توانمندی‌های اجتماعی شامل مهارت‌هایی است که کارآفرینان را قادر می‌سازد با دیگران به‌طور مؤثر و سازنده تعامل کنند و از این طریق شبکه‌های ارتباطی و تیم‌های کاری خود را تقویت نمایند. این توانمندی‌ها متشکل از مؤلفه‌های همکاری و کار تیمی، تسهیل‌گری و شبکه‌سازی است که هر یک نقش مهمی در موفقیت کارآفرینان ایفا می‌کنند.

همکاری و کار تیمی: توانایی همکاری با دیگران و فعالیت در چارچوب تیم، یکی از مؤلفه‌های کلیدی توانمندی اجتماعی است. همکاری و تعامل مؤثر در تیم‌های کاری، به بهبود کیفیت تصمیم‌گیری‌ها و افزایش بهره‌وری منجر می‌شود. کارآفرینانی که از مهارت بالایی در کار تیمی برخوردارند، می‌توانند با ایجاد فضایی مشارکت‌محور، تمام اعضا را به سمت هدفی مشترک هدایت کنند. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که همکاری و کار تیمی در موفقیت کسب‌وکارها نقشی اساسی داشته و امکان بررسی ایده‌ها و دیدگاه‌های متنوع را فراهم می‌کند. در واقع، کارآفرینانی که به تیم خود اعتماد دارند و با آن همکاری می‌کنند، قادرند از منابع انسانی خود به‌طور بهینه بهره‌برداری نمایند.

تسهیل‌گری: تسهیل‌گری به معنای هدایت فرآیندهای گروهی به گونه‌ای است که تعاملات را بهبود بخشد و هماهنگی بین اعضا را افزایش دهد. یک کارآفرین موفق باید توانایی تسهیل جلسات و مدیریت بحث‌ها را داشته باشد تا بتواند از قابلیت‌های هر یک از اعضای تیم حداکثر استفاده را ببرد. این مهارت شامل ایجاد فضایی امن برای ابراز نظر، تشویق به مشارکت و مدیریت اختلافات گروهی است. تسهیل‌گران با ایجاد تعادل در مشارکت‌ها و انگیزش اعضای تیم، می‌توانند سطح بهره‌وری را ارتقا دهند. همچنین، تسهیل‌گری این احساس را در اعضا ایجاد می‌کند که نظرات و ایده‌های آنان شنیده شده و در فرآیند تصمیم‌گیری نقش دارند.

(۴) شایستگی کارآفرینی مبتنی بر توانمندی‌های ارتباطی

توانمندی‌های ارتباطی شامل مجموعه‌ای از مهارت‌ها است که کارآفرینان برای انتقال و دریافت مؤثر اطلاعات و پیام‌ها به آن نیاز دارند. این توانمندی‌ها به تقویت ارتباطات درون‌سازمانی و برون‌سازمانی کمک کرده و موفقیت کارآفرینان را در تعاملات مختلف افزایش می‌دهند. مهم‌ترین مؤلفه‌های توانمندی ارتباطی عبارتند از: شبکه‌سازی، ارتباط مؤثر و مدیریت تعارض.

شبکه‌سازی: شبکه‌سازی به معنای برقراری و حفظ ارتباطات حرفه‌ای با افراد و گروه‌های مختلف است. این مهارت دسترسی کارآفرینان به منابع، اطلاعات و فرصت‌های جدید را فراهم می‌کند. شبکه‌سازی موفق به ایجاد فرصت‌های شغلی بیشتر، یادگیری از تجربیات دیگران و تسریع رشد کسب‌وکار کمک می‌نماید. کارآفرینان ماهر در شبکه‌سازی می‌توانند از طریق این ارتباطات به منابع مالی، مشاوره‌های تخصصی و اطلاعات بازار دست یابند و از فرصت‌های نوظهور بهره‌برداری کنند. شبکه‌سازی قوی نه تنها دسترسی به منابع را افزایش می‌دهد، بلکه امکان بهره‌مندی از دانش و تجربه دیگران و ایجاد محیط‌های مشارکتی مؤثر را نیز فراهم می‌سازد. پژوهش‌ها نشان می‌دهند کارآفرینانی که شبکه‌سازی گسترده و مؤثری دارند، عموماً عملکرد موفق‌تری داشته و در شرایط بحرانی دسترسی بهتری به منابع و اطلاعات کلیدی پیدا می‌کنند.

ارتباط مؤثر: ارتباط مؤثر به توانایی انتقال شفاف و دقیق پیام‌ها به دیگران اشاره دارد. کارآفرینان با به‌کارگیری مهارت‌های ارتباطی مؤثر می‌توانند روابط خود با مشتریان، سرمایه‌گذاران و همکاران را بهبود بخشند. درک نیازهای طرف مقابل و انتقال صحیح انتظارات و ایده‌ها از عناصر کلیدی این مهارت محسوب می‌شود. ارتباط مؤثر همچنین نقش مهمی در ایجاد اعتماد و حفظ روابط کاری ایفا می‌کند و به کارآفرینان امکان می‌دهد در موقعیت‌های بحرانی عملکرد بهتری داشته باشند. این مهارت باعث جلوگیری از سوءتفاهم‌ها و اطمینان از دریافت درست پیام می‌گردد.

مدیریت تعارض: در محیط پویای کسب‌وکار، تعارضات امری اجتناب‌ناپذیرند. کارآفرینانی که از مهارت مدیریت تعارض برخوردارند، می‌توانند این چالش‌ها را به شیوه‌ای سازنده حل کنند. این توانمندی امکان شناسایی ریشه اختلافات و حل آن‌ها به گونه‌ای که تنش در محیط کاری کاهش یابد را فراهم می‌نماید. مدیریت تعارض به‌ویژه در تعامل با تیم‌های کاری، مشتریان و تأمین‌کنندگان اهمیت دارد. کارآفرینان دارای این مهارت می‌توانند با کمینه‌سازی تعارضات، بهره‌وری و رضایت تیم خود را افزایش دهند و از طریق کنترل شرایط دشوار، روابط کاری مستحکم‌تری ایجاد کنند.

(۵) شایستگی کارآفرینی مبتنی بر توانمندی‌های مدیریتی

توانمندی‌های مدیریتی شامل مهارت‌ها و قابلیت‌هایی است که به کارآفرینان امکان می‌دهد کسب‌وکار خود را به صورت مؤثر و نظام‌مند اداره کنند. این توانمندی‌ها برنامه‌ریزی دقیق، سازماندهی مناسب منابع، کنترل پروژه‌ها و ارزیابی مستمر عملکرد را در بر می‌گیرد. مؤلفه‌های کلیدی این دسته عبارتند از: برنامه‌ریزی، سازماندهی، کنترل و ارزیابی.

برنامه‌ریزی: برنامه‌ریزی به کارآفرینان امکان می‌دهد اهداف کسب‌وکار را به‌طور دقیق تعیین کرده و مسیرهای مناسبی برای دستیابی به آن‌ها طراحی کنند. برنامه‌ریزی کارآمد نه تنها به تخصیص بهینه منابع و زمان کمک می‌کند، بلکه واکنش سریع به تغییرات بازار را نیز تسهیل می‌نماید. پژوهش‌ها نشان می‌دهند کارآفرینانی که از توانایی برنامه‌ریزی قوی برخوردارند،

عموماً موفقیت بیشتری کسب می‌کنند؛ چراکه با داشتن نقشه‌ای روشن بهتر می‌توانند بر چالش‌ها و موانع غلبه کنند. برنامه‌ریزی مؤثر همچنین موجب کاهش مخاطرات و عدم قطعیت‌ها شده و دستیابی به اهداف بلندمدت را هموار می‌سازد.

🔸 **سازماندهی:** سازماندهی به معنای ایجاد ساختارها و فرآیندهایی است که مدیریت کارآمد منابع، فعالیت‌ها و نیروی انسانی را ممکن می‌سازد. کارآفرینان دارای مهارت سازماندهی قوی می‌توانند از ظرفیت تیم خود به بهترین نحو استفاده کرده و اطمینان یابند هر فرد در جایگاه مناسب خود قرار دارد. سازماندهی مؤثر به ایجاد هماهنگی بین فعالیت‌های مختلف و افزایش بهره‌وری منجر می‌شود. در واقع، سازماندهی مطلوب از مدیریت بهینه منابع جلوگیری از موازی‌کاری و اتلاف جلوگیری می‌کند.

🔸 **کنترل:** کنترل به معنای نظارت بر اجرای پروژه‌ها و اطمینان از تطابق آن‌ها با برنامه‌های از پیش تعیین شده است. کارآفرینان دارای این مهارت می‌توانند پروژه‌ها را در موعد مقرر و با کیفیت مطلوب به پایان برسانند و از انحرافات احتمالی جلوگیری کنند. این فرآیند شامل پایش پیشرفت پروژه، مدیریت بودجه و زمان و اعمال اصلاحات لازم در صورت نیاز است. مطالعات نشان می‌دهند کنترل مؤثر پروژه‌ها نقش مهمی در موفقیت کسب‌وکارها ایفا می‌کند، زیرا تحقق به موقع پروژه‌ها در چارچوب هزینه‌های تعیین شده را تضمین می‌نماید.

🔸 **ارزیابی:** ارزیابی به کارآفرینان امکان می‌دهد عملکرد کسب‌وکار خود را به‌طور مستمر بررسی کرده و در صورت لزوم تغییرات مناسب را اعمال کنند. این مهارت به شناسایی نقاط قوت و ضعف کسب‌وکار و تدوین راهبردهای بهتر برای رشد و توسعه کمک می‌کند. ارزیابی عملکرد نه تنها موجب بهبود فرآیندهای داخلی می‌شود، بلکه با تحلیل داده‌ها و گزارش‌ها، تصمیم‌گیری استراتژیک را نیز تقویت می‌نماید. ارزیابی مداوم افزایش بهره‌وری و اثربخشی کسب‌وکار را در پی داشته و به رشد پایدار آن کمک می‌کند.

(۶) شایستگی کارآفرینی مبتنی بر توانمندی‌های رهبری

توانمندی‌های رهبری شامل مجموعه‌ای از مهارت‌هایی است که به کارآفرینان امکان می‌دهد تیم‌ها و کسب‌وکار خود را به‌صورت مؤثر هدایت کرده و از طریق الهام‌بخشی و اعتمادسازی، اعضا را به سمت اهداف بلندمدت سوق دهند. مؤلفه‌های اصلی این توانمندی عبارتند از: الهام‌بخشی، اعتمادسازی، تفکر استراتژیک و تحول‌آفرینی.

🔸 **الهام‌بخشی:** الهام‌بخشی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های کلیدی رهبری، به توانایی ایجاد انگیزه و اشتیاق در تیم برای دستیابی به اهداف مشترک اشاره دارد. کارآفرینان الهام‌بخش می‌توانند اعضای تیم را به عملکرد بهتر و خلاقیت بیشتر ترغیب نموده و محیط کاری پویا و پرانرژی ایجاد کنند. پژوهش‌ها نشان می‌دهند کارآفرینانی که از این توانایی برخوردارند، قادرند نوآوری و تعهد را در تیم افزایش دهند که به‌نوبه خود موجب ارتقای بهره‌وری و موفقیت کسب‌وکار می‌شود.

🔸 **اعتمادسازی:** اعتمادسازی عنصری اساسی در رهبری کارآفرینانه است که امکان برقراری روابط مستحکم و پایدار با اعضای تیم و دیگر ذی‌نفعان را فراهم می‌آورد. کارآفرینان ماهر در اعتمادسازی، فضایی امن برای بیان نظرات و ایده‌ها ایجاد کرده و همکاری و تلاش جمعی را تشویق می‌کنند. مطالعات حاکی از آن است که اعتماد بالا در تیم‌ها منجر به افزایش رضایت شغلی، تعهد سازمانی و بهره‌وری می‌گردد. این مهارت همچنین در شرایط بحرانی، جلب حمایت و همکاری مؤثر تیم را تسهیل می‌نماید.

🔸 **تفکر استراتژیک:** تفکر استراتژیک به معنای توانایی تحلیل محیطی و برنامه‌ریزی برای نیل به اهداف بلندمدت است. کارآفرینان دارای این قابلیت، چشم‌اندازی وسیع از کسب‌وکار خود داشته و می‌توانند برنامه‌هایی تدوین کنند که دستیابی به اهداف را میسر سازد. تفکر استراتژیک ارزیابی دقیق محیط کسب‌وکار و اتخاذ راهبردهای مناسب در پاسخ به تغییرات را

ممکن می‌سازد. این توانایی به‌ویژه در مدیریت تحولات و پیش‌بینی روندهای آتی اهمیت داشته و به کارآفرینان کمک می‌کند تا از فرصت‌های بازار به‌یمنه بهره‌برداری کنند.

تحول‌آفرینی: تحول‌آفرینی به توانایی ایجاد تغییرات مثبت و نوآورانه در کسب‌وکار و تیم اشاره دارد. کارآفرینان تحول‌آفرین قادرند به‌طور فعال به تغییرات محیطی پاسخ داده و از فرصت‌ها برای نوآوری و بهبود مستمر استفاده نمایند. این مهارت زمینه‌ساز ایجاد فرهنگ نوآوری و خلاقیت بوده و کسب‌وکار را به‌سوی موفقیت‌های بیشتر هدایت می‌کند. تحول‌آفرینی نه‌تنها همگامی با تغییرات بازار را ممکن می‌سازد، بلکه از طریق نوآوری‌های پیوسته، مزیت رقابتی پایدار ایجاد می‌نماید.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با ارائه‌ی یک چارچوب جامع و یکپارچه از شایستگی‌های کارآفرینی، گامی نوآورانه در تبیین مهارت‌ها و توانمندی‌های ضروری برای موفقیت کارآفرینان در محیط‌های متغیر و چالش‌برانگیز برداشته است. برخلاف تحقیقات پیشین که به‌صورت پراکنده به برخی از توانمندی‌های کارآفرینان پرداخته‌اند، این چارچوب ابعاد کلیدی را به‌طور منسجم شناسایی و طبقه‌بندی کرده و به‌عنوان مدلی جامع و یکپارچه مطرح می‌شود. یافته‌ها حاکی از آن است که موفقیت در کارآفرینی مستلزم هماهنگی و تعامل متقابل میان توانمندی‌های گوناگون شناختی، فردی، اجتماعی، ارتباطی، مدیریتی و رهبری است. این چارچوب می‌تواند به‌ویژه برای کارآفرینان نوپا، سازمان‌های آموزشی و سیاست‌گذاران مفید باشد. افراد می‌توانند از آن برای شناخت و تقویت مهارت‌های ضروری خود استفاده کنند؛ سازمان‌های آموزشی می‌توانند برنامه‌های خود را بر اساس آن طراحی نمایند تا کارآفرینانی با توانمندی‌های چندگانه و یکپارچه پرورش دهند و سیاست‌گذاران نیز می‌توانند آن را در تدوین برنامه‌های حمایتی و ایجاد زیرساخت‌های لازم برای توسعه کارآفرینی به‌کار گیرند. جمع‌بندی و تحلیل کلی یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که شایستگی‌های کارآفرینی مبتنی بر توانمندی‌های شناختی، فردی، اجتماعی، ارتباطی، مدیریتی و رهبری، از عوامل کلیدی موفقیت کارآفرینان به‌شمار می‌روند. هر یک از این شایستگی‌ها نقشی حیاتی در بهبود عملکرد و افزایش کارایی کارآفرینان در محیط‌های پویا و پیچیده ایفا می‌کنند.

توانمندی‌های شناختی شامل حل مسئله، تصمیم‌گیری، تفکر خلاق و تفکر انتقادی است که به کارآفرینان امکان تحلیل عمیق‌تر مسائل، شناسایی گزینه‌های مؤثر و بهینه‌سازی فرصت‌ها را می‌دهد. این پژوهش نشان می‌دهد که این توانمندی‌ها برای شناسایی فرصت‌ها و اتخاذ تصمیمات مؤثر ضروری هستند. یافته‌ها با پژوهش قربانی و همکاران (Ghorbani Piralidehi et al., 2023) که تأثیر تفکر خلاق و انتقادی بر شایستگی‌های کارآفرینانه دانشجویان را تأیید کرده‌اند، همخوانی دارد. همچنین، مطالعات شی و همکاران (Shi et al., 2020) بر اهمیت آموزش تفکر خلاق و انتقادی در بهبود تصمیم‌گیری‌های کارآفرینانه تأکید داشته‌اند. از سوی دیگر، عمادی و همکاران (Emadi et al., 2024) بیان کرده‌اند که تلفیق سواد فناورانه با آموزش مهارت‌های شناختی می‌تواند تأثیر قابل‌توجهی بر توانمندی‌های کارآفرینانه دانشجویان داشته باشد.

توانمندی‌های فردی، شامل خودآگاهی، خودباوری، خودانگیزی و خودکنترلی، نقشی کلیدی در ایجاد انگیزه درونی و مدیریت مؤثر استرس ایفا می‌کنند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که این توانمندی‌ها در افزایش اعتمادبه‌نفس و انگیزه کارآفرینان حیاتی هستند. این یافته‌ها با پژوهش پورجمشیدی و همکاران (Pourjamshidi et al., 2023) که خودآگاهی و اعتمادبه‌نفس را عوامل اصلی در تمایل به راه‌اندازی کسب‌وکار معرفی کرده‌اند، همسو است. علاوه بر این، پژوهش پژوهمن و همکاران (Pazhoohan et al., 2024) نیز تأکید می‌کند که خودانگیزی و خودکنترلی از عوامل کلیدی موفقیت در کارآفرینی زنان روستایی است. مطالعات بین‌المللی نیز اهمیت این شایستگی‌ها را تأیید می‌کنند؛ به‌ویژه، ون گلدرن (Van Gelderen, 2020) و راپ و اولبریچ (Rapp & Olbrich, 2020) نشان داده‌اند که خودکنترلی و خودانگیزی تأثیر عمیقی بر مدیریت چالش‌های محیط کارآفرینی دارند.

توانمندی‌های اجتماعی مانند همکاری، کار تیمی و تسهیل‌گری، به کارآفرینان در ایجاد شبکه‌های اجتماعی و روابط حرفه‌ای قوی کمک می‌کنند. یافته‌ها حاکی از نقش اساسی این توانمندی‌ها در موفقیت تیم‌های کارآفرینی و افزایش بهره‌وری کسب‌وکار است. پژوهش سلیمانی و همکاران (Soleimani et al., 2024) بر اهمیت تعاملات اجتماعی در موفقیت کسب‌وکارهای نوپا تأکید داشته و نشان داده است که مهارت‌های اجتماعی برای گذار از مرحله نوپایی به مقیاس‌پذیری ضروری هستند. همچنین، باچیکالوپو و همکاران (Bacigalupo et al., 2016) در چارچوب EntreComp نیز مهارت‌های اجتماعی را به‌عنوان یکی از ارکان اصلی شایستگی‌های کارآفرینی معرفی کرده‌اند.

توانمندی‌های ارتباطی، شامل شبکه‌سازی، ارتباط مؤثر و مدیریت تعارض، نقش کلیدی در ایجاد تعاملات حرفه‌ای و بهره‌وری کسب‌وکار دارند. این پژوهش تأکید می‌کند که ارتباط مؤثر و مدیریت تعارض می‌تواند به افزایش انسجام تیم‌ها و ایجاد محیط کاری مثبت کمک کند. نتایج مطالعه قربانی (Ghorbani Piralidehi, 2023) بر اهمیت آموزش شبکه‌سازی در بهبود تعاملات دانشجویان تأکید دارد، در حالی که پژوهش و همکاران (Pazhoohan et al., 2024) نشان دادند که مدیریت تعارض در جوامع روستایی می‌تواند به بهبود تعاملات حرفه‌ای و ارتقای بهره‌وری بیانجامد.

توانمندی‌های مدیریتی مانند برنامه‌ریزی، سازماندهی، کنترل و ارزیابی، به کارآفرینان در تعیین اهداف، بهینه‌سازی منابع، بهبود هماهنگی و نظارت بر عملکرد کمک می‌کنند. یافته‌ها نشان می‌دهد که این توانمندی‌ها نقش مهمی در افزایش بهره‌وری و موفقیت کسب‌وکار دارند. این نتایج با مطالعات شرودر و همکاران (Schröder et al., 2021) و میتروپولوس و همکاران (Mitropoulos et al., 2023) که بر اهمیت کنترل و ارزیابی عملکرد در مدیریت کسب‌وکارها تأکید کرده‌اند، هم‌سو است.

توانمندی‌های رهبری شامل الهام‌بخشی، اعتمادسازی، تفکر استراتژیک و تحول‌آفرینی است. الهام‌بخشی انگیزه و تعهد تیم را افزایش می‌دهد؛ اعتمادسازی روابط پایدار و محیط کاری مثبت ایجاد می‌کند؛ تفکر استراتژیک تدوین برنامه‌های بلندمدت را ممکن می‌سازد و تحول‌آفرینی، تیم را به‌سوی نوآوری و تغییرات مثبت هدایت می‌کند. یافته‌ها حاکی از ضرورت این توانمندی‌ها برای هدایت مؤثر تیم‌ها و خلق نوآوری است. این نتایج با پژوهش‌های مازی (Mazzei, 2018) و لو (Le, 2020) که نقش الهام‌بخشی و تفکر استراتژیک در موفقیت کارآفرینان را تأیید کرده‌اند، همخوانی دارد.

برای تقویت کاربرد چارچوب ارائه‌شده در نظام‌های آموزشی و حرفه‌ای، پیشنهاد می‌شود برای هر شایستگی راهبردهای آموزشی خاصی به کار گرفته شود:

توانمندی‌های شناختی: برای تقویت این توانمندی‌ها، استفاده از روش‌های آموزش مسئله‌محور و برگزاری کارگاه‌های تفکر انتقادی و خلاقیت توصیه می‌شود. این روش‌ها می‌توانند به افراد کمک کنند تا مهارت‌های حل مسئله و تصمیم‌گیری خود را در موقعیت‌های واقعی توسعه دهند.

توانمندی‌های فردی: آموزش مهارت‌های خودآگاهی و خودکنترلی می‌تواند از طریق برنامه‌های روان‌شناختی و کارگاه‌های توسعه فردی صورت گیرد. برگزاری دوره‌های تقویت اعتمادبه‌نفس و خودانگیزشی نیز می‌تواند افراد را برای مقابله با چالش‌های حرفه‌ای آماده کند.

توانمندی‌های اجتماعی: برای بهبود این توانمندی‌ها، پیشنهاد می‌شود برنامه‌های گروهی و پروژه‌های تیمی در نظام‌های آموزشی و حرفه‌ای گنجانده شود. این پروژه‌ها می‌توانند مهارت‌های همکاری و کار تیمی افراد را تقویت کنند و آن‌ها را با مهارت‌های تسهیلگری آشنا سازند.

توانمندی‌های ارتباطی: آموزش روش‌های شبکه‌سازی و مدیریت تعارضات می‌تواند به‌صورت کارگاه‌های عملی و آموزش‌های شبیه‌سازی ارائه شود. این آموزش‌ها به افراد کمک می‌کنند تا در برقراری ارتباطات حرفه‌ای و مدیریت تنش‌ها بهتر عمل کنند.

توانمندی‌های مدیریتی: استفاده از راهبردهای تسهیل تصمیم‌گیری مانند مقایسات زوجی و آموزش مهارت‌های برنامه‌ریزی و سازماندهی از طریق پروژه‌های شبیه‌سازی مدیریتی می‌تواند افراد را در تقویت این توانمندی‌ها یاری کند.

توانمندی‌های رهبری: برای توسعه مهارت‌های رهبری، برگزاری دوره‌های رهبری تحول‌آفرین و آموزش تفکر استراتژیک توصیه می‌شود. این دوره‌ها می‌توانند مهارت‌های الهام‌بخشی و اعتمادسازی را در افراد تقویت کرده و آن‌ها را برای مدیریت مؤثر تیم‌ها آماده کنند.

تمایز اصلی چارچوب ارائه‌شده با چارچوب‌های پیشین در جامعیت و انسجام آن است. برخلاف مدل‌هایی که تنها به ابعاد خاصی از شایستگی‌های کارآفرینی پرداخته‌اند، این چارچوب تمامی شش بعد و ۲۱ مؤلفه شایستگی را در بر می‌گیرد و یک نگاه چندبعدی به مهارت‌های لازم برای کارآفرینی ارائه می‌دهد. این تمایز باعث می‌شود چارچوب حاضر قابلیت بیشتری برای کاربرد در طراحی برنامه‌های آموزشی و سیاست‌گذاری‌های توسعه کارآفرینی داشته باشد. با به‌کارگیری این چارچوب و پیشنهادات مرتبط با هر شایستگی، نظام‌های آموزشی و حرفه‌ای می‌توانند نقش مؤثرتری در آماده‌سازی نسل جدید کارآفرینان ایفا کند و بستری برای رشد نوآوری و پایداری در کسب‌وکارهای نوپا فراهم آورد. در مجموع، پیشنهادات عملی ارائه شده در این پژوهش (از جمله تدوین برنامه‌های آموزشی جامع و ایجاد شبکه‌های حمایتی) می‌تواند به ایجاد فرصت‌های جدید و بهبود عملکرد کارآفرینان در بازارهای پویا و رقابتی بیانجامد. در همین راستا و با توجه به یافته‌ها، پیشنهادهای زیر برای تقویت توانمندی‌های کارآفرینی و ارتقای عملکرد کارآفرینان در محیط‌های پیچیده و پویا ارائه می‌گردد:

تدوین و پیاده‌سازی برنامه‌های آموزشی جامع و هدفمند با رویکرد چندبعدی: ایجاد برنامه‌های آموزشی که به‌صورت یکپارچه و هدفمند، بر توسعه توانمندی‌های کارآفرینان در ابعاد شناختی، فردی، اجتماعی، ارتباطی و رهبری تمرکز دارند. این برنامه‌ها باید شامل دوره‌های تخصصی و تعاملی باشند که از متدهای نوین یادگیری استفاده کرده و کارآفرینان را در شرایط واقعی به چالش می‌کشند. پیشنهاد می‌شود از روش‌های مبتنی بر سناریو و شبیه‌سازی کسب‌وکار برای ایجاد تجربه‌های عملی استفاده شود. این دوره‌ها باید کارآفرینان را به توسعه مهارت‌های کلیدی در تصمیم‌گیری داده‌محور، مدیریت ریسک و نوآوری سوق دهند.

برگزاری کارگاه‌های عملی و یادگیری از طریق تجربه برای تقویت مهارت‌های کلیدی: سازماندهی کارگاه‌های مهارتی که بر روی توانمندی‌های ضروری مانند تحلیل داده‌ها، حل مسئله، تفکر خلاق و انتقادی متمرکز باشند. این کارگاه‌ها باید با تمرینات عملی و فعالیت‌های گروهی همراه باشند که کارآفرینان را به همکاری و تبادل نظر در شرایط پیچیده و پرابهام ترغیب می‌کنند. استفاده از مثال‌های واقعی و تمرین‌های عملی مرتبط با چالش‌های کسب‌وکار می‌تواند به بهبود عملکرد و اعتمادبه‌نفس کارآفرینان کمک کند.

ایجاد سیستم‌های پایش و ارزیابی مداوم برای توسعه مستمر کارآفرینان: طراحی و پیاده‌سازی سیستم‌های ارزیابی مداوم که پیشرفت کارآفرینان در توسعه توانمندی‌هایشان را به‌صورت منظم پایش کند. این ارزیابی‌ها باید بر اساس بازخوردهای شفاف، بررسی عملکرد فردی و گروهی و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از جلسات آموزشی و کارگاه‌ها انجام شوند. استفاده از ارزیابی‌های خودسنجی و بازخورد از همکاران و مربیان می‌تواند نقاط قوت و ضعف کارآفرینان را به‌دقت شناسایی کرده و برنامه‌های آموزشی را متناسب با نیازهای فردی هر کارآفرین بهینه‌سازی کند.

تشویق به مشارکت در شبکه‌های کارآفرینی و ایجاد فرصت‌های یادگیری مشارکتی: ایجاد و تقویت شبکه‌های کارآفرینی که در آن‌ها کارآفرینان بتوانند از تجربیات و دانش همتایان خود بهره‌برداری کنند. این شبکه‌ها باید فرصت‌های مشترک برای تبادل ایده‌ها، بحث و گفتگو و همکاری در پروژه‌های کارآفرینی فراهم آورند. پیشنهاد می‌شود از رویدادهای شبکه‌سازی، جلسات مشاوره‌ای گروهی و برنامه‌های منتورینگ برای تقویت تعاملات و همکاری‌های میان کارآفرینان استفاده شود.

تشکیل تیم‌های راهنمایی تخصصی برای حمایت از توسعه فردی و شغلی کارآفرینان: ایجاد تیم‌های منتورینگ و مشاوره تخصصی که کارآفرینان را در مسیر توسعه فردی و شغلی هدایت کنند. این تیم‌ها باید از افراد با تجربه در حوزه‌های مختلف

کسب‌وکار تشکیل شوند تا کارآفرینان از راهنمایی‌های عملی و تجربه‌های ارزشمند بهره‌مند شوند. این مشاوره‌ها می‌توانند به کارآفرینان کمک کنند تا بهترین تصمیمات را برای رشد کسب‌وکار خود بگیرند و با چالش‌های پیش‌رو به صورت مؤثرتری مواجه شوند.

با عملیاتی‌سازی این پیشنهادات، ظرفیت‌های کارآفرینانه تقویت شده و کارآفرینان قادر خواهند بود در مواجهه با چالش‌های محیطی و اقتصادی مؤثرتر عمل کنند. این امر نه تنها به رشد و توسعه کسب‌وکارهای کارآفرینانه می‌انجامد، بلکه موجب افزایش نوآوری و بهره‌وری در بازارهای رقابتی خواهد شد. اگرچه این پژوهش بینش‌های ارزشمندی درباره ابعاد و مؤلفه‌های توانمندی کارآفرینان در مدل‌های شایستگی ارائه کرده است، توجه به محدودیت‌های آن برای ارزیابی دامنه و عمق یافته‌ها ضروری است. ذات روش کیفی و تأثیر تفسیر محقق به‌عنوان یک محدودیت مطرح است؛ با توجه به بهره‌گیری از رویکرد کیفی و تحلیل محتوای کیفی، نتایج به‌طور ذاتی متأثر از تفسیرهای ذهنی پژوهشگران بوده و تفاوت در برداشت و تفسیر داده‌ها می‌تواند بر عینیت و دقت نتایج اثر گذارد. محدودیت‌های روش فراترکیب نیز قابل توجه است؛ چراکه این روش مبتنی بر تحلیل و ترکیب تحقیقات پیشین بوده و با محدودیت در دسترسی به منابع و مقالات مرتبط روبه‌روست که ممکن است بر جامعیت و کامل بودن نتایج نهایی تأثیر بگذارد. همچنین محدودیت تعمیم‌پذیری به دلیل ماهیت کیفی پژوهش وجود دارد، به طوری که یافته‌های حاضر قابلیت تعمیم به تمامی محیط‌ها و شرایط را ندارند. این مطالعه بیشتر با هدف ارائه بینش‌های کلی و عمیق در حوزه شایستگی‌های کارآفرینی طراحی شده و برای تعمیم نتایج به بافت‌های مختلف، انجام پژوهش‌های تکمیلی کمی ضروری است. علاوه بر این، عدم تحلیل عمیق روابط بین شایستگی‌ها به‌عنوان یک محدودیت مطرح است، زیرا با توجه به تمرکز بر ترکیب یافته‌های پیشین و ماهیت روش فراترکیب، امکان تحلیل جامع و دقیق روابط پیچیده میان شایستگی‌های مختلف کارآفرینی فراهم نشده است. در نهایت، چالش‌های طبقه‌بندی شایستگی‌ها نیز وجود دارد؛ چراکه طبقه‌بندی شایستگی‌های کارآفرینی در این پژوهش به دلیل تفاوت در مفاهیم و تعاریف موجود در ادبیات علمی با دشواری‌هایی مواجه بوده و این تفاوت‌ها ممکن است فرآیند ترکیب و تفسیر نتایج را تحت تأثیر قرار داده باشد.

علیرغم محدودیت‌های فوق، این پژوهش پایه‌ای برای مطالعات آتی در زمینه توسعه توانمندی‌های کارآفرینی در چارچوب مدل‌های شایستگی فراهم می‌کند. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده به بررسی تأثیر رویکردهای نوین آموزشی (مانند یادگیری مبتنی بر پروژه، شبیه‌سازی کسب‌وکار و آموزش‌های داده‌محور) بر توسعه توانمندی‌های کارآفرینی و موفقیت کسب‌وکارها بپردازند. همچنین مطالعه تعاملات بین توانمندی‌ها و عملکرد در صنایع مختلف، انجام تحقیقات جامع برای واکاوی روابط میان توانمندی‌های گوناگون کارآفرینی و عملکرد کسب‌وکارها در صنایع و شرایط بازار متفاوت می‌تواند به شناسایی توانمندی‌های کلیدی ویژه هر صنعت کمک کند. تحلیل مقایسه‌ای کارآفرینان موفق و ناموفق نیز حائز اهمیت است؛ انجام مطالعات مقایسه‌ای گسترده میان کارآفرینان موفق و ناموفق در صنایع، مناطق جغرافیایی و مراحل مختلف توسعه کسب‌وکار می‌تواند ویژگی‌ها، رفتارها و توانمندی‌های مشترک کارآفرینان موفق را شناسایی کرده و در طراحی چارچوب‌های آموزشی و حمایتی مؤثر به کار رود. علاوه بر این، بررسی تأثیر عوامل محیطی و اجتماعی بر توسعه توانمندی‌های کارآفرینی، شامل تحلیل تأثیر عوامل محیطی (مانند قوانین حمایتی، زیرساخت‌های فناوری و مالی) و عوامل اجتماعی (مانند شبکه‌های ارتباطی و فرهنگ کسب‌وکار) پیشنهاد می‌شود. در نهایت، با توجه به پیشرفت‌های سریع فناوری، تحلیل تأثیر فناوری‌های دیجیتال و داده‌محور بر توسعه توانمندی‌های کارآفرینی می‌تواند به درک بهتر نقش فناوری در کارآفرینی معاصر کمک کند. این پیشنهادات می‌توانند مسیر پژوهش‌های آینده را به سمتی هدایت کنند که به تعمیق دانش، بهبود عملکرد کارآفرینی و در نهایت توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدارتر بینجامند.

سپاسگزاری

این مقاله با حمایت مالی سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی ایران انجام شده است.

References

- Addimando, F. (2024). Effective communication strategies. In *Trade Show Psychology* (pp. 53-72). Cham: Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-53606-9_4
- Al-Jubari, I., Mosbah, A., & Talib, Z. (2019). *Do Intrinsic and Extrinsic Motivation Relate to Entrepreneurial Intention Differently? A Self-Determination Theory Perspective*. *Academy of Entrepreneurship Journal*, 25, 1-14. https://www.researchgate.net/profile/Ibrahim-Al-Jubari/publication/338247545_Do_Intrinsic_and_Extrinsic_Motivation_Relate_to_Entrepreneurial_Intention_Differently_A_Self-Determination_Theory_Perspective/links/5ead7cac299bf18b958ea954/Do-Intrinsic-and-Extrinsic-Motivation-Relate-to-Entrepreneurial-Intention-Differently-A-Self-Determination-Theory-Perspective.pdf
- AlKoliby, I. S. M., Abdullah, H. H., & Suki, N. M. (2024). Linking knowledge application, digital marketing, and manufacturing SMEs' sustainable performance: The mediating role of innovation. *Journal of the Knowledge Economy*, 15 (2), 6151-6177. <https://doi.org/10.1007/s13132-023-01157-4>
- Al-Kwafi, O. S., Petrovska, I., Parast, M., & Safari, A. (2023). Individual entrepreneurial orientation, self-efficacy, and managerial skills for project performance: An integrated structural approach and analysis. *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*, 15 (6), 1634-1657. <https://doi.org/10.1108/JEEE-09-2021-0355>
- Bachmann, A. K., Maran, T., Furtner, M., Brem, A., & Welte, M. (2021). Improving entrepreneurial self-efficacy and the attitude towards starting a business venture. *Review of Managerial Science*, 15, 1707-1727. <https://doi.org/10.1007/s11846-020-00394-0>
- Bacigalupo, M., Kamyliis, P., Punie, Y., & Van den Brande, G. (2016). *EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework*. Luxembourg: Publication Office of the European Union. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC101581/lfna27939enn.pdf>
- Bass, B. M., & Riggio, R. E. (2006). *Transformational Leadership*. Psychology Press. <https://archive.org/details/transformational0000bass>
- Bauman, A., & Lucy, C. (2021). Enhancing entrepreneurial education: Developing competencies for success. *The International Journal of Management Education*, 19 (1), 100293. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2019.03.005>
- Baumeister, R. F., & Vohs, K. D. (2007). Self-regulation, ego depletion, and motivation. *Social and Personality Psychology Compass*, 1 (1), 115-128. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2007.00001.x>
- Bazkiaei, H. A., Heng, L. H., Khan, N. U., Saufi, R. B. A., & Kasim, R. S. R. (2020). Do entrepreneurial education and big-five personality traits predict entrepreneurial intention among universities students? *Cogent Business & Management*, 7 (1), 1801217. <https://doi.org/10.1080/23311975.2020.1801217>
- Bird, B. (2019). Toward a theory of entrepreneurial competency. In *Seminal ideas for the next twenty-five years of advances*, 21, 115-131. Emerald Publishing Limited. <https://doi.org/10.1108/S1074-754020190000021011>
- Cao, Z., & Shi, X. (2021). A systematic literature review of entrepreneurial ecosystems in advanced and emerging economies. *Small Business Economics*, 57, 75-110. <https://doi.org/10.1007/s11187-020-00326-y>
- Chell, E. (2013). Review of skill and the entrepreneurial process. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 19 (1), 6-31. <https://doi.org/10.1108/13552551311299233>
- Dinnar, S., & Susskind, L. (2018). The eight big negotiation mistakes that entrepreneurs make. *Negotiation Journal*, 34 (4), 401-413. <https://doi.org/10.1111/nejjo.12241>
- Doménech, P., Tur-Porcar, A. M., & Mestre-Escrivá, V. (2024). Emotion regulation and self-efficacy: The mediating role of emotional stability and extraversion in adolescence. *Behavioral Sciences*, 14 (3), 206. <https://doi.org/10.3390/bs14030206>
- Emadi, S. R., Nasiri, F. S., & Mirzaei, M. (2024). Predicting entrepreneurial skills of students based on their technological literacy and teaching styles of instructors: A case study of Bu-Ali Sina University. *Journal of Entrepreneurship Research*. Advance online publication. <https://doi.org/10.22034/JER.2024.2039771.1182> [In Persian]
- Feng, J., Han, P., Zheng, W., & Kamran, A. (2022). Identifying the factors affecting strategic decision-making ability to boost the entrepreneurial performance: A hybrid structural equation modeling-artificial neural network approach. *Frontiers in Psychology*, 13, 1038604. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1038604>
- Fisher, G., Stevenson, R., Neubert, E., Burnell, D., & Kuratko, D. F. (2020). Entrepreneurial hustle: Navigating uncertainty and enrolling venture stakeholders through urgent and unorthodox action. *Journal of Management Studies*, 57 (5), 1002-1036. <https://doi.org/10.1111/joms.12584>
- Ghorbani Piralidehi, F. (2023). Strategies for improving the impact of practical-skill courses on entrepreneurial competencies: A case study of Sari Agricultural Sciences and Natural Resources University students. *Journal of Entrepreneurship Research*, 2 (4), 55-70. <https://doi.org/10.22034/JER.2023.1990023.1031> [In Persian]
- Glade, C., Kesting, P., Smolinski, R., & Kanbach, D. (2023). Differences between habitual and novice entrepreneurs in funding negotiations. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 29 (7), 1644-1663. <https://doi.org/10.1108/IJEER-12-2022-1130>

- Hart, C., Da Costa, C., D'Souza, D., Kimpton, A., & Ljbusic, J. (2021). Exploring higher education students' critical thinking skills through content analysis. *Thinking Skills and Creativity*, 41, 100877. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2021.100877>
- Hazlina Ahmad, N., Ramayah, T., Wilson, C., & Kummerow, L. (2010). Is entrepreneurial competency and business success relationship contingent upon business environment? A study of Malaysian SMEs. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 16 (3), 182-203. <https://doi.org/10.1108/13552551011042780>
- Heilemann, G., & Faix, W. G. (2023). Transformation process meets innovation leadership—an analysis of new challenges in change theory. *Leadership, Education, Personality: An Interdisciplinary Journal*, 5 (1), 13-20. <https://link.springer.com/article/10.1365/s42681-023-00034-7>
- Ibidunni, A. S., Ogundana, O. M., & Okonkwo, A. (2022). Entrepreneurial competencies and the performance of informal SMEs: The contingent role of business environment. In *Entrepreneurship and the Informal Sector* (pp. 28-50). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003348900-4>
- Jiatong, W., Murad, M., Bajun, F., Tufail, M. S., Mirza, F., & Rafiq, M. (2021). Impact of entrepreneurial education, mindset, and creativity on entrepreneurial intention: Mediating role of entrepreneurial self-efficacy. *Frontiers in Psychology*, 12, 724440. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.724440>
- Kaya-Capocci, S., Pabuccu-Akis, A., & Orhan-Ozteber, N. (2024). Entrepreneurial STEM education: Enhancing students' resourcefulness and problem-solving skills. *Research in Science Education*, 1-32. <https://doi.org/10.1007/s11165-024-10189-y>
- Kuratko, D. F. (2017). Corporate entrepreneurship & innovation: Today's leadership challenge. In *The Wiley Handbook of Entrepreneurship* (pp. 293-311). <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/9781118970812.fmatter>
- Lackéus, M. (2020). Comparing the impact of three different experiential approaches to entrepreneurship in education. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 26 (5), 937-971. <https://doi.org/10.1108/IJEBr-04-2018-0236>
- Lans, T., Blok, V., & Wesselink, R. (2014). Learning apart and together: Towards an integrated competence framework for sustainable entrepreneurship in higher education. *Journal of Cleaner Production*, 62, 37-47. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2013.03.028>
- Le, P. B. (2020). *How transformational leadership facilitates radical and incremental innovation: The mediating role of individual psychological capital*. *Asia-Pacific Journal of Business Administration*, 12 (3/4), 205-222. <https://doi.org/10.1108/APJBA-04-2020-0129>
- Li, Y., Cao, K., & Jenatabadi, H. S. (2023). Effect of entrepreneurial education and creativity on entrepreneurial intention in college students: Mediating entrepreneurial inspiration, mindset, and self-efficiency. *Frontiers in Psychology*, 14, 1240910. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1240910>
- Liguori, E., & Winkler, C. (2020). From offline to online: Challenges and opportunities for entrepreneurship education following the COVID-19 pandemic. *Entrepreneurship Education and Pedagogy*, 3 (4), 346-351. <https://doi.org/10.1177/2515127420916738>
- Lv, Y., Chen, Y., Sha, Y., Wang, J., An, L., Chen, T., ... & Huang, L. (2021). How entrepreneurship education at universities influences entrepreneurial intention: Mediating effect based on entrepreneurial competence. *Frontiers in Psychology*, 12, 655868. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.655868>
- Man, T. W., Lau, T., & Chan, K. F. (2002). The competitiveness of small and medium enterprises: A conceptualization with focus on entrepreneurial competencies. *Journal of Business Venturing*, 17 (2), 123-142. [https://doi.org/10.1016/S0883-9026\(01\)00076-3](https://doi.org/10.1016/S0883-9026(01)00076-3)
- Mazzei, M. J. (2018). Strategic entrepreneurship: Content, process, context, and outcomes. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 14, 657-670. <https://doi.org/10.1007/s11365-018-0512-9>
- Mitchellmore, S., & Rowley, J. (2010). Entrepreneurial competencies: A literature review and development agenda. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 16 (2), 92-111. <https://doi.org/10.1108/13552551011026995>
- Mitropoulos, P., Mitropoulos, A., & Vlami, A. (2023). Factors affecting high-quality entrepreneurial performance in small- and medium-sized family firms. *Journal of Family Business Management*, 14 (5), Advance online publication. <https://doi.org/10.1108/JFBM-09-2023-0171>
- Morris, M. H., Webb, J. W., Fu, J., & Singhal, S. (2013). A competency-based perspective on entrepreneurship education: Conceptual and empirical insights. *Journal of Small Business Management*, 51 (3), 352-369. <https://doi.org/10.1111/jsbm.12023>
- Newman, A., Obschonka, M., Schwarz, S., Cohen, M., & Nielsen, I. (2021). Entrepreneurial self-efficacy: A systematic review of the literature on its theoretical foundations, measurement, antecedents, and outcomes, and an agenda for future research. *Journal of Vocational Behavior*, 110, 403-419. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2018.05.012>
- Obschonka, M., & Audretsch, D. B. (2020). Artificial intelligence and big data in entrepreneurship: A new era has begun. *Small Business Economics*, 55, 529-539. <https://doi.org/10.1007/s11187-019-00202-4>

- Ogba, F. N., Ogba, K. T., Ugwu, L. E., Emma-Echiegu, N., Eze, A., Agu, S. A., & Aneke, B. A. (2022). Moderating role of initiative on the relationship between intrinsic motivation, and self-efficacy on entrepreneurial intention. *Frontiers in Psychology*, 13, 866869. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.866869>
- Pazhoohan, E., Khodavosti, M., & Khazaei, M. (2024). Paradigmatic model of rural women entrepreneurship development in Iran. *Journal of Entrepreneurship Research*. Advance online publication. <https://doi.org/10.22034/JER.2024.2041014.1188> [In Persian]
- Petzold-Bradley, E. P. (2024). *The Narratives of Successful Conflict Resolution Entrepreneurs: Evolving Career Pathways and Determinants of Business Success*. Doctoral dissertation. Nova Southeastern University. Retrieved from NSUWorks, College of Arts, Humanities, and Social Science Department of Conflict Resolution Studies, 1-499. https://nsuworks.nova.edu/shss_dcar_etd/239.
- Pokidko, D. (2020). *Experiential Learning through the Lens of Dual Process Theory: Exploring the Power of Personal Likes and Dislikes in the Context of Entrepreneurship Education*. Hanken School of Economics & Svenska handelshögskolan, <https://helda.helsinki.fi/dhanken/handle/10227/322859>
- Pourjamshidi, N., Sotoudeh, N. Z., Rezaei, N., & Rezai, H. (2023). Modeling factors affecting students' willingness to start a business. *Journal of Entrepreneurship Research*, 2 (4), 71-82. <https://doi.org/10.22034/JER.2023.2002535.1040> [In Persian]
- Rae, D., Martin, L., Antcliff, V., & Hannon, P. (2012). Enterprise and entrepreneurship in English higher education: 2010 and beyond. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 19 (3), 380-401. <https://doi.org/10.1108/14626001211250090>
- Rapp, D. J., & Olbrich, M. (2020). On entrepreneurial decision logics under conditions of uncertainty: An attempt to advance the current debate. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 9 (1), 21. <https://doi.org/10.1186/s13731-020-00131-7>
- Sajid, S. (2023). The role of trust in business relationships: Building a foundation for sustainable success. *Journal of Business Management*, 2 (2), 105-113. <https://doi.org/10.14303/jribm.2023.030>
- Sandelowski, M., & Barroso, J. (2006). *Handbook for synthesizing qualitative research*. Springer Publishing Company.
- Satar, M. S., Alharthi, S., Omeish, F., Alshibani, S. M., & Saqib, N. (2024). Digital learning orientation and entrepreneurial competencies in graduates: Is blended learning sustainable? *Sustainability*, 16 (17), 7794. <https://doi.org/10.3390/su16177794>.
- Schröder, K., Tiberius, V., Bouncken, R. B., & Kraus, S. (2021). Strategic entrepreneurship: Mapping a research field. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 27 (3), 753-776. <https://doi.org/10.1108/IJEER-11-2020-0798>
- Shepherd, D. A., & Patzelt, H. (2022). A call for research on the scaling of organizations and the scaling of social impact. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 46 (2), 255-268. <https://doi.org/10.1177/1042258720950599>
- Shi, Y., Yuan, T., Bell, R., & Wang, J. (2020). Investigating the relationship between creativity and entrepreneurial intention: The moderating role of creativity in the theory of planned behavior. *Frontiers in Psychology*, 11, 1209. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01209>
- Soleimani, M., Rezaei, B., Naderi, N., & Mohammadi Far, Y. (2024). Analyzing the factors affecting the transition of businesses from startup to scalability. *Journal of Entrepreneurship Research*. Advance online publication. <https://doi.org/10.22034/JER.2024.715483> [In Persian]
- Tahar, Y. B., Rejeb, N., Maalaoui, A., Kraus, S., Westhead, P., & Jones, P. (2023). Emotional demands and entrepreneurial burnout: The role of autonomy and job satisfaction. *Small Business Economics*, 61 (2), 701-716. <https://doi.org/10.1007/s11187-022-00702-w>
- Van Gelderen, M. (2020). Entrepreneurial autonomy and its dynamics. *Applied Psychology*, 69(3), 661-680. <https://doi.org/10.1111/apps.12185>.
- Venesaar, U., Malleus, E., Arro, G., & Toding, M. (2021). Entrepreneurship competence model for supporting learners' development at all educational levels. *Administrative Sciences*, 12 (1), 2. <https://doi.org/10.3390/admsci12010002>
- Yazdani, H. R., Zare, H., & Hadpour Seraj, M. (2021). Providing a framework for outsourcing management of human resource processes: Meta synthesis. *Journal of Human Resource Management*, 11 (1), 26-53. <https://doi.org/10.22034/jhrs.2021.257003.1537>. [In Persian]